

YES, WE CAN!

Citiți o cronică de Constantin Vică la volumul *Mecanisme globalizării* de Joseph E. Stiglitz, laureat al Premiului Nobel pentru Economie.

ÎN » PAGINA 6

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » EDIȚIA NAȚIONALĂ » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

NR. 212 » 17 – 23 ianuarie 2009 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

LA LOC
teleCOMANDA

Merry Crizmas!

Alex Savitescu

Criza economică a animat discuțiile publice în aceeași măsură în care ar fi făcut-o și aterizarea unei farfurii zburătoare în Piața Unirii din Iași.

ÎN » PAGINA 4

FLORIN LĂZĂRESCU ȘI LUCIAN DAN TEODOROVICI ÎN DIALOG CU TONI GRECU

„Fete, vin și cultură. Toate acestea se leagă“

Trupul criticii

Codrin Liviu Cuțitaru

Volumul de critică și teorie literară al Simonei Sora, publicat către finele anului trecut la Cartea Românească (*Regăsirea intimității*), mi-a produs o impresie deosebit de plăcută, îndemnîndu-mă să-l includ – oarecum tardiv, întrucît majoritatea revistelor culturale și-au făcut deja anchetele – între evenimentele literare din 2008.

ÎN » PAGINILE 10-11

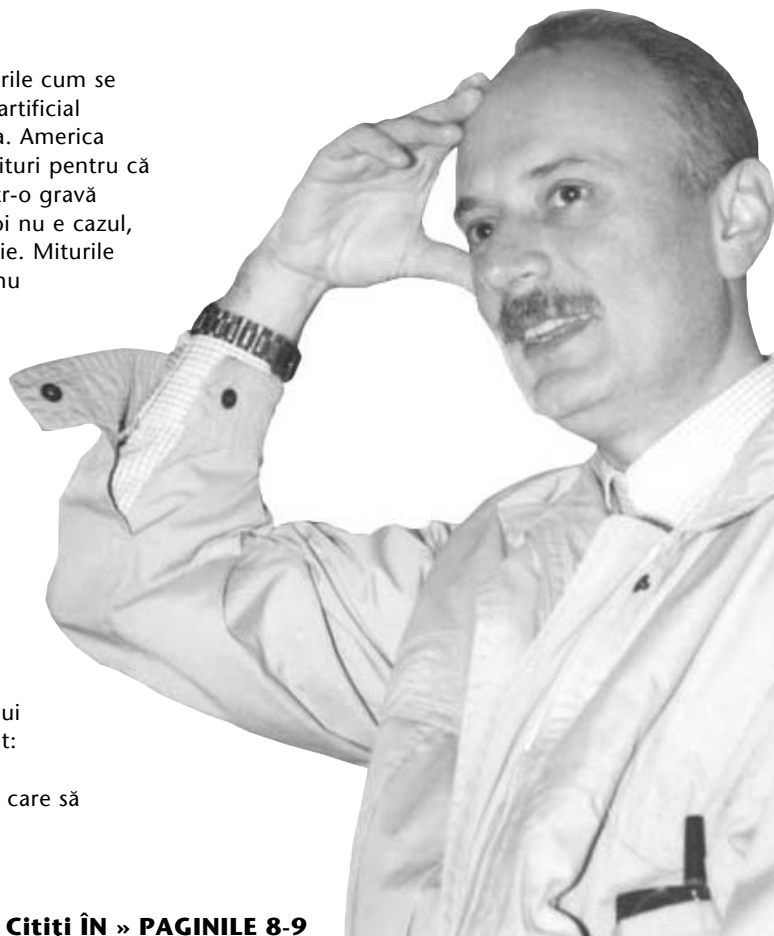
Cato Lein, fotograful scriitorilor

Interviu realizat de Elena Vlădăreanu

În acest interviu, Lein spune că îl interesează secunda imediat următoare după ce fotografia a fost făcută. Dacă vreți să aflați mai multe despre unul dintre cei mai mari fotografi din lume specializați în portrete de scriitori, nu ratați interviul din paginile „Suplimentului de cultură”.

ÎN » PAGINILE 4-5

» TONI GRECU: Și brandurile cum se creează? Făcînd în mod artificial mituri. Asta face America. America naște în mod artificial mituri pentru că trăiește dintotdeauna într-o gravă criză de identitate. La noi nu e cazul, pentru că noi avem istorie. Miturile sînt mici, sînt mărunte, nu sînt atît de bine promovate, dar cred că a venit momentul să ne mîndrim cu ele. Iașul este plin de mituri, Lișman este un mit și trebuie să îl cunoască lumea. Este omul muncitor, nu are scop, dar e muncitor de-adevăratelea. Cred că România este plină de Lișmani care nu au scop și care ar putea să își pună efortul în slujba unui scop. Asta este important: Guvernul să le dea oamenilor scopul pentru care să muncească.

Citiți ÎN » PAGINILE 8-9

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Jucătorul și jucăriile domniei sale

Comentatorul politic al anului 2009 bănuiesc că simte o anume oboseală. E tentat să meargă către articole vechi, de pe la începutul lui 2005, și să schimbe de-acolo vreo două-trei nume, să înlocuiască PNL cu PSD, să atașeze un L în coada PD-ului și nu mai are nevoie de originalitate. Lucrurile se potrivesc de minune. Sigur, acum e vorba de-un ministru mătrășit pentru că face jocurile în altă direcție decât cea a partidului, atunci era vorba de soluții morale care voiau să iasă de la guvernare, însă n-avem o diferență de fond. Sint necesare cîteva schimbări în articolele de-atunci, e adevărat – comentatorul politic se poate însă bucura de o constantă. Anume Traian Băsescu. Care a fost/este în toate cele pămîntesti și nepămîntesti. Omul din spatele furtunii, jucătorul care, în patru ani și mai bine, pare a nu se fi prins încă de faptul că nimeni nu mai vrea să se joace cu el. Că e singurul activ în acest joc pe care l-a inventat.

Norocul de jucător al lui Traian Băsescu este faptul că jucăriile pe care-a pus mîna sînt prețioase și rîvnite de toți. Așa se face că acolo, sus, pe la palatele politice, spectacolul pe care-l privim cu toții poate fi asemănat intrucîtiva cu unul întîlnit prin camerele unor grădinițe de copii. Trăienel, copilul răsfațat, s-a înconjurat de mai toate jucăriile, iar ceilalți copii privesc cu jînd și, din cînd în cînd, se apropie. Trăienel, copilul răsfațat, deși e mare jucător, îi lasă să se joace un pic, apoi îi plesnește peste mîini. Iar ei rezistă cît rezistă, după care se retrag, pentru că altceva nu pot face. Și de-acolo, retrași, îl înjură printre dinți și-l privesc pe Trăienel, copilul răsfațat, cum își construiește castele din cuburi, de unul singur, cîntînd fericit un cîntecel vesel. Apoi alții se apropie, pun mîna pe jucării, iar Trăienel, copilul răsfațat, îi lasă și pe ei să se bucure puțin, după care, firește, îi plesnește peste mîna.

Cam la asta s-ar reduce povestea noastră banală. Problema apare cînd avem revelația, cîți dintre noi o mai avem, că jucăriile lui Traian Băsescu, președintele României, nu seamănă întru totul cu jucăriile lui Trăienel, copilul răsfațat. Pentru că jucăriile președintelui țării sînt instituții ale statului, iar prin controlul pe care-l exercită asupra lor, nu știu cum se face, dar devenim cu toții niște jucători în mîinile lui. Sigur că, de-a lungul vremii, ne-am obișnuit să fim manipulați de mulți politicieni, să fim folosiți pentru propriile lor amuzamente și apoi să fim aruncați, vreme de cîteva ani, în colțurile camerelor. Ne-am obișnuit, ne-am resemnat cu situația asta, ne păcălim din cînd în cînd cu ideea că vom deveni iar activi, iar interesați în perioadele electorale. Ceea ce se întîmplă însă în ultima vreme, cînd Traian Băsescu are cele mai multe șanse, în fine, să-și subordoneze întreg statul român, întreaga putere cu cele trei laturi ale ei, legislativă, executivă și judecătorească, nu mai suportă comparația cu grădinița de copii. Nici măcar cu casa de nebuni. Ceea ce se întîmplă acum seamănă cu visul de aur al altui președinte român, Ion Iliescu, anume democrația originală.

Situația în care am ajuns noi, jucăriile, în momentul de față este ironică, dar și dramatică în același timp. Pentru că singura speranță împotriva acestui autoritarism la care aspiră președintele este un partid care a

» **Norocul de jucător al lui Traian Băsescu este faptul că jucăriile pe care-a pus mîna sînt prețioase și rîvnite de toți. Așa se face că acolo, sus, pe la palatele politice, spectacolul pe care-l privim cu toții poate fi asemănat intrucîtiva cu unul întîlnit prin camerele unor grădinițe de copii.**

introdus practic pe piața politică românească ideea democrației originale. E vorba de PSD, firește. Un PSD care, aflat acolo, lingă președinte, poate face o opoziție în cadrul puterii în numele democrației reale. Dar e greu de prevăzut, astăzi, dacă acest partid, putînd să facă asta, va și dori în cele din urmă s-o facă. Zilele trecute PSD a reacționat firesc la jocurile președintelui făcute prin instrumentul numit Gabriel Oprea și i-a retras sprijinul ministrului. Dar și PSD-ul e compus din politicieni. Care jinduiesc la rîndu-le la o fărîmă de putere. E de văzut dacă, pe viitor, de dragul acestei puteri mici, care însă le va fi suficientă deocamdată pentru a-și acoperi nevoile, politicienii din PSD nu vor accepta compromisuri mari.

Ne-am tot gîndit vreme de patru ani ce înseamnă președinte-jucător. Ne-am închipuit că ideea e bine reprezentată de șicanele la adresa guvernului liberal. Cred însă că ne-am închipuit greșit. Abia de-acum avem șansa să-l descoperim pe adevăratul jucător. Cu jucării noi, de ultimă generație, în jurul lui, Traian Băsescu începe să se simtă ceea ce visa să se simtă. Mai avem puțin de așteptat. Curînd, vom avea alegeri prezidențiale. Dacă poporul își va îndeplini rolul de jucărie pe care îl a pregătit președintele, după aceste alegeri vom înțelege mai bine conceptul. Pînă atunci, să așteptăm cuminți în colțurile noastre.

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Scrieți cum vreți...

Am scris cu cîteva timp în urmă un text (apărut în „Suplimentul de cultură”) legat de epidemia de virgule care a îmbolnăvit presa românească de toate calibrele și s-a extins excesiv de repede la tot ce înseamnă tipăritură în limba română. Nu e nici singura, nici cea mai gravă deformare a ortografiei, a dreptei scrieri românești, dar e simptomatică pentru ce a ajuns limba română scrisă în doar douăzeci de ani de modificări inutile, precum introducerea (nu reintroducerea!) lui *ă* și *sunt* (cu pronunția obligatorie *sunt!*) sau a scrierii cu *nicium* și *nicio*.

Am mai spus care cred că e cauza majoră a acestei epidemii de virgule: exact reformele și modificările ortografice făcute fără cap, de niște nechemați deveniți specialiști sau de niște carieriști deveniți președinți de comitete, comiții și instituții. La haosul creat a contribuit ulterior și pasivitatea funcționarească a cadrelor universitare de specialitate și a membrilor institutelor de lingvistică, iar azi s-a ajuns să nu mai știe nimeni exact cum se scrie corect,

pas cu pas, din exces în greșeală flagrantă. În volumul amintit apare scris „Ghicești, oare, de ce?”. Aici nu-i nimic greșit. E doar excesiv. Ar fi fost mai bine ca virgulele respective să lipsească. Fiindcă, urmînd consecvent modelul, se ajunge la situația următoare, unde textul e deja ușor confuz: „În primul rînd, nu se cunoaște deloc un asemenea episod, și apoi...”.

Iar apoi vine pasul al treilea, cel al greșelii clare: „...dispozitivul pe care îl căutam, dacă exista, era unul *simplicu*, și apoi, din moment ce corespundea cu spiritul general al tabloului, nu aveam nimic de pierdut dacă încercam”. Virgula dintre *și* și *apoi* este o virgulă între două propoziții coordonate prin conjuncția *și*, care interzice uzul virgulei. Doar că, odată modelul folosit, greșeala se repetă în scurt timp: „În definitiv, Vulcan și Venus sînt *căsătorii*, și cea infidelă este Venus”. Iată din nou aceeași virgulă în plus – și interzisă de coordonarea copulativă prin conjuncția *și*.

Virgula mai apare uneori și ca să separe substantivul de adjectivele sale: „...prezența, maiestuoașă și misterioasă, a divinului”. E ca și cum am spune „ochii, albaștri, ai fetei” – doar că avem două adjective.

Alteori aceeași păcătoasă de virgulă, folosită excesiv, ambiguitizează și gramatical, și semantic fraza: „Cînd a văzut *Adorația Magilor* de Bruegel, la National Gallery din Londra, a recunoscut din prima ce știa deja”. Așadar, omul a văzut *Adorația Magilor* la Londra (despre obsesia majusculelor vorbim altădată) sau a recunoscut din prima ceea ce știa la Londra? Corect, fraza ar fi trebuit scrisă fără prima virgulă, „la National Gallery” fiind un complement circumstanțial de timp subordonat logic predicatului „a văzut”, de care nu trebuia separat astfel, prin virgulă.

Mai mult, cînd regulile nu mai sînt chiar atît de reguli, jocul acesta de-a uite virgula, nu e virgula face uneori ca tocmai cînd e necesară, codița aceea minusculă să lipsească: „Măiestria sofisticată... a acestei construcții este dublată de modul de dispunere a personajelor care confirmă ipoteza că...” Iată, aici după „personajelor” era *necesară* o virgulă, pentru a nu induce ideea greșită că *personajele* confirmă *ipoteza*. Căci, după cum se deduce (și s-ar fi dedus și mai bine dacă virgula era pusă), *modul de dispunere* confirmă *ipoteza*.

Exemplele pot continua pînă la sfinșitul cărții. Iar apoi cu altă carte – oricare carte. Căci așa stau lucrurile cu plasarea virgulelor în cultura română. Pe lingă nenumărate alte hibe. Și, repet, cazul de mai sus e unul de la extrema bună. În spațiul editorial autohton lucrurile stau mai rău. Mult, mult mai rău.

CITII SĂPTĂMÎNA VIITOARE ÎN
OBSERVATOR
CULTURAL

- » Chat cu Paul Cornea
- » Triumful și „moartea” romanului interbelic. Un eseu de Dana Pirvan-Jenaru
- » Polemică: Horea Poenar versus Ștefan Borbély, pe marginea recentei aniversări a revistei *Echinox*
- » *Polonia, mon amour*. Grupaj realizat de Doina Ioanid
- » Paul Cernat comentează volumul *Despre bolile filosofilor*. Cioran de Marta Petreu

ba chiar s-a încetățenit ideea că oricum nu mai contează. Dar dacă într-adevăr nu mai contează, atunci e limpede care e importanța culturii scrise într-o limbă care nu are nici măcar niște reguli stabile de scriere.

Nu văd cum aș putea dovedi mai clar ce vreau să spun decît luînd ca exemplu un caz extrem – și anume de la extrema bună, adică o carte foarte bine îngrijită, apărută într-o ediție de lux, cu o prezentare grafică superbă, o redactare foarte bună și o traducere excelentă. N-o să-i dau numele, ci o să folosesc doar cîteva exemple din text, ca simplu material didactic, tocmai fiindcă volumul e mult mai bine redactat decît 99% din tot ce apare la ora actuală în România. Dar și fiindcă pînă și aici am regăsit greșelile sau excesele tipice în utilizarea virgulei, care se încetățenesc încet-încet în scrierea limbii române.

O să încerc să arăt, folosindu-mă de cîteva exemple, cum se poate aluneca,

KATE WINSLET: „IERTAȚI-MĂ CĂ AM CÎȘTIGAT!“

Globurile de Aur s-au rostogolit spre Albion

Nu cred că am mai auzit pînă acum un actor, regizor șamd care, în discursul de recepție a unui mare premiu – Oscar, Glob de Aur etc. – să-și ceară scuze adversarilor că le-a suflat trofeul. Kate Winslet nu doar că a biruit la Globurile de Aur, împușcînd două premii după ce a fost de cinci ori nominalizată, dar a și marcat această premieră în exprimare, ceea ce mă face să cred că e și un om cu mult bun-simț. Motiv în plus ca să fie considerată o urmașă de încredere a lui Dame Judi Dench.

Iulia Blaga

Pe Winslet, al doilea Glob de Aur, primit pentru cel mai bun rol principal feminin într-o dramă – pentru *Revolutionary Road* (film semnat de soțul său, Sam Mendes) –, a șocat-o pînă la teroare. Momentul a fost una dintre surprizele celei de-a 66-a ediții. Luase deja Globul de Aur pentru cea mai bună interpretare feminină într-un rol secundar, pentru *The Reader* (în regia unui alt britanic, Stephen Daldry), deci nu se mai aștepta la un al doilea premiu. Mai ales că previziunile înclinau spre Anne Hathaway (*Rachel Getting Married*), pe care site-ul oficial al Globurilor o și anunțase din greșeală drept câștigătoare, cu cîteva zile în urmă. A fost nevoie de cîteva minute și de mult aer tras în piept pentru ca Winslet să poată mulțumi pentru premiu. Venise la ceremonie înarmată cu două bilețele pe care le avea în poșeta plic. Le-a spus pe nume contracandidatelor, dar nu

și-a mai adus-o aminte pe Angelina Jolie (nominalizată pentru *Changeling/Schimbul*). Hahaha, asta mi-a plăcut. Angelina zimbea verde de la masa lui Brad Pitt, unde se trăsese înaintea anunțării premiului (ca să îl sărute spectacular în cazul în care câștigă, așa cum au făcut aproape toți premianții cu „aparținătorii“). Nu mă bucur de supărarea Angelinei Jolie, pur și simplu nu cred că trebuia nominalizată.

Steven Spielberg – Premiul onorific „Cecil B. DeMille“

Au mai fost și alte surprize. *Frost/Nixon* de Ron Howard și *The Curious Case of Benjamin Button* de David Fincher (în care joacă Brad Pitt) nu au câștigat nici un premiu, deși se numărau printre favorite. Mă întreb ce se poate întâmpla la Oscaruri, al căror indicator sînt Globurile de Aur (potrivit tradiției). Oricum, la Oscaruri cele două

departajări – dramă și musical/comedie – nu mai sînt valabile, așa că bătălia se ascute. Cum n-am avut cum să văd încă *Slumdog Millionaire*, *The Reader*, *The Curious Case of Benjamin Button* sau *The Wrestler* – nu prea am cum să-mi dau cu părerea. Oricum, în acest an cinefilii români stau mult mai rău față de ultimii doi ani la capitolul filme de Oscar văzute, căci acum un an-doi, înainte de Oscaruri apucaseră să vadă la cinema majoritatea favoritelor. Acum, *Slumdog Millionaire* nu are o dată clară de lansare în România, *The Reader* e anunțat pentru 27 februarie (la cinci zile după Oscaruri), *The Curious Case of Benjamin Button* intră în săli pe 20 februarie, iar *The Wrestler* cică în iunie. Singure, *Frost/Nixon* și *Revolutionary Road* pot fi văzute la cinema din 23 ianuarie, respectiv din 6 februarie.

Aș vrea însă ca Sally Hawkins să ia Oscarul pentru interpretare feminină, și are șanse pentru că a luat acum Globul de Aur pentru cea mai bună interpretare într-o comedie sau musical. Premiera sa m-a bucurat mult, ca și cea a lui Colin Farrell pentru rol principal masculin într-o comedie sau musical. Farrell, care a prezentat premiul pentru cel mai bun film străin (acordat lui *Walt with Bashir* de Walt Folman – din cauza conflictului din Gaza, pentru că favoritul era *Gomorra*), clefăind gumă, s-a trezit acum

emoționat pînă peste gelul din cap. El e oricum simpatic pentru că are mereu aerul impertinent al unui puști căruia îi ierți multe. A spus că filmul este „un teren de joacă pentru imaginație“ și a preluat declarațiile de iubire ale lui Sally Hawkins punînd semn de echivalență, ca un Geamăn veritabil, între iubire și curiozitate („curiozitatea înseamnă iubire, ignoranța e un blestem“).

Steven Spielberg a primit Premiul onorific „Cecil B. DeMille“ din mîinile prietenului său de 39 de ani, Martin Scorsese. Acesta l-a prezentat corect, dar nu encomiastic ori prea entuziast. Ca la Academie. „Arta filmului și Steven Spielberg sînt inseparabili.“ E drept, la cîte a făcut tata lui E.T. pentru cea de-a șaptea artă, orice premiu e prea mic. Steven Spielberg a vorbit însă foarte frumos și, fără să sublinieze prea mult coincidența, ne-a povestit cum a văzut la vîrsta de 6 ani primul film la cinema,

dus de tatăl său. Era *The Greatest Show On Earth*, de Cecil B. DeMille. În acel film se afla o spectaculoasă deraiere a unui tren, cea mai spectaculoasă din tot cinemaul.

Revenit acasă, micuțul Steven s-a tot învățat și-a meșterit la trenulețul lui electric, iar cînd părinții s-au culcat, a luat aparatul de filmat al familiei și a turnat primul său film, care înfățișa un accident feroviar.

Mai puține petreceri după ceremonie

Pentru că anul trecut a fost anulat din pricina grevei scenariștilor, ceremonia decernării premiilor presei străine de la Hollywood a revenit în acest an cu forțe proaspete, fiind cunoscută în breaslă ca cea mai tare petrecere a anului. Mai puține petreceri au avut acum loc după ceremonie, din pricina crizei, dar la ceremonia în sine toată lumea era veselă și dornică să socializeze. Emma Thompson ridea la toată lumea ca o matusă – ea a și făcut, împreună cu Dustin Hoffman, una dintre cele mai bune poante ale serii. Prezentînd Globul de Aur pentru cel mai bun regizor i-a anunțat pe nominalizați că, împreună cu Dustin, e de acord să-și reducă pretențiile financiare la jumătate în cazul unei colaborări. Mă rog, poanta în sine nu era nemaipomenită – ci micul spectacol al celor doi. Sting a apărut cu o barbă vopsită castaniu – la fel ca părul. (Arăta sinistru, sper să nu vină așa la București). Ralph Fiennes era, în schimb, ras în cap – probabil pentru vreun rol. Mickey Rourke avea tradiționalele inele și tradiționali ochelari de soare, dar premiarea lui a fost impresionantă pentru că, dacă nu era Darren Aronofsky să-i dea rolul din *The Wrestler*, cine știe dacă i se mai redresa cariera.

Și Danny Boyle cu indienii lui au fost simpatici, dar aștept să văd filmul ca să mă bucur mai mult. Oricum, nici britanicul n-a mai dat ceva memorabil de la *Trainspotting* încoace.

A mai fost simpatică Demi Moore – care arăta la fel de tînăra ca fiica sa (și a lui Bruce Willis) Rumer. Fiica a funcționat pe post de hostess pe lîngă prezentatori, adică a stat pe scenă tot timpul. Cînd a prezentat un premiu, mama Demi nu s-a putut abține să nu-i arunce o demi-răutate: „Nu pot să nu vă spun cît de mîndră sînt că fiica mea e aici pe scenă. Rumer, nu sta cocoșată!“.

Iar Sacha Baron Cohen a fost de departe cel mai haios. Cînd a prezentat Globul de Aur pentru cea mai bună comedie sau musical, a avut un mic speech plin de ace și cuie: „Recesiuena ne afectează pe toți. Victoria Beckham n-a mai mîncat de trei săptămîni, iar Madonna a trebuit să-și concedieze unul dintre asistenți. Sîntem alături de tine, Guy Ritchie!“.

» *Slumdog Millionaire*, câștigătorul de anul acesta al Globurilor de Aur, nu are o dată clară de lansare în România

Cato Lein, fotografatul scriitorilor

„Nu vreau să lucrez pentru Ikea și să pozez scaune“

SECUNDA DE DUPĂ FOTOGRAFIE

Nu se poate să nu te scuturi dacă vezi fotografia făcută de Cato Lein, în 2002, lui Susan Sontag. Mai ales dacă știi câte ceva despre viața eseistei americane. Poate fotografia Marei Kandre, tot din 2002, realizată prin suprapunerea a două clișee, nu îți va spune mare lucru. Asta dacă nu știi că fata, poetă și muziciană, s-a sinucis câteva zile mai târziu. Iar pot spune că, indiferent cit de ciudat ar părea, cînd mă gîndesc la Cato Lein văd acea fotografie făcută lui Mircea Cărtărescu în 2007, pe o verandă a unei case țărănești. În acest interviu, Lein spune că îl interesează secunda imediat următoare după ce fotografia a fost făcută. Dacă vreți să aruncați o privire prin portofoliul unuia dintre cei mai mari fotografi din lume specializați în portrete de scriitori, căutați-i site-ul (www.catolein.com). Sau, și mai și, cartea-album, *Blick/Sight*, apărută recent la Editura Nya Vyer din Stockholm.

Interviu realizat de Elena Vlădăreanu

Nu știu cit de obișnuită este această cerință, dar vreau să-ți amintesc cînd ai făcut prima fotografie.

Ce trebuie să știi este că eu am fost pictor. Lucram în uleiuri, acuarele. Dar în 1980 am ajuns în Suedia și am văzut tot felul de expoziții cu lucrări ale fotografilor suedezi. Iar ce se face aici, în fotografie, este foarte diferit de ce se face în Norvegia, de unde vin eu. În Norvegia sînt folosite culorile, de cele mai multe ori pastelate, se fotografiază soarele și peisaje, în binecunoscutul stil romantic. Chiar am locuit într-o zonă foarte romantică a Norvegiei. Pentru mine asta însemna realitatea, nu aveam nevoie să o mai văd o dată pe o carte poștală. Trăiam în mijlocul acestei frumuseți a naturii, nu puteam să mă mai mulțumesc cu un print al ei. În Suedia am văzut și expoziții ale artiștilor americani, toți lucrau în alb și negru, portrete, fotografii ale vieții lor, fotografii care surprindeau ce se află sub piele, și am simțit că asta este ceea ce căutam. Așa că am început să fac fotografii. La început, nu prea știam ce anume vreau să fotografiez, așa că am fost tot felul de chestii.

Am încercat să colaborez cu edituri, cu diverse publicații. Atunci, o revistă literară m-a trimis să o fotografiez pe Astrid Lindgren și pe alți scriitori. M-a trimis să-i fotografiez pe toți marii scriitori și, treptat, am început să înțeleg că-mi place să vorbesc, să întîlnesc oameni, să-i fotografiez. A început să mă intereseze să văd cine sînt ei, fotografiindu-i. Mi-am spus: asta e ceea ce vreau să fac. Nu vreau să lucrez pentru Ikea și să pozez scaune. Vreau să întîlnesc oameni reali, în carne și oase. Nu știam limba. E drept, norvegiana și suedeza sînt oarecum înrudite, dar nu sînt una și aceeași limbă. Mai mult, eu sînt originar dintr-o zonă rurală a Norvegiei, așa că limba pe care o vorbeam era destul de vetustă. A trebuit să mă apuc să citesc literatură suedeză. Și vedeam pozele scriitorilor pe care îi citeam, iar unele erau foarte proaste și îmi spuneam că ar trebui să-i întîlnesc pentru a le face eu niște poze mai bune. Cartea aceasta (*Blick/Sight* – n.red.) este cu oameni în carne și oase. Am încercat să combin punctul meu de vedere artistic cu un scop comercial, astfel încît fotografiile chiar să poată fi folosite, de edituri spre exemplu. La început, lucrurile nu au mers prea grozav. Pentru că făceam poze prea ciudate, pe care mi-era aproape imposibil să le vînd vreunei edituri. Dar celui mai mare cotidian

de aici, din Suedia, i-a plăcut fotografiile făcute de mine și a vrut să le folosească. Cînd au început să fie publicate, ele au fost văzute de toți ceilalți scriitori, de editori. „A, dar asta e chiar o fotografie inedită a acestui scriitor.” După vreo doi ani am început să fiu căutat de edituri, „Hei, vrem să faci tu fotografiile de data aceasta”. Fotografiile realizate de americani erau perfecte: lucrate în Photoshop...

Deci foarte... glossy.

Exact, foarte glossy, iar ei își doreau ceva mai european. De fiecare dată cînd lucrau cu un scriitor american sau englez, spaniol sau polonez mă chemau pe mine. Asta a fost începutul.

Presupun totuși că fotografiatul nu a fost tocmai adevăratul motiv pentru care ai părăsit Norvegia ca să te muți în Suedia.

Eram îndrăgostit de o fată, munceam pe șantier, eram student la Construcții. Și prietena mea, care tocmai se întorse din Stockholm, mi-a spus: „Hai și tu în Suedia, e așa de simplu să-ți închiriezi un apartament, să-ți găsești un job”. Și am plecat la Stockholm, am renunțat la Construcții, am ajuns aici și am început să lucrez în spitale. Așa am primit un apartament gratuit. Mă rog, aproape gratis, mă costa 40 de euro pe lună. Lucram în ture de noapte și atunci am intrat în contact cu această cultură a fotografiei alb-negru. Prietena mea s-a întors în Norvegia, pentru că nu i-a plăcut Stockholmul, dar eu am rămas. Mi-am făcut prieteni. Acum vizitez Norvegia în fiecare vară, colaborez cu edituri din Norvegia, dar și din Danemarca, Germania. Pe Cărtărescu, de exemplu, l-am vîndut la Suhrkamp, în Germania. Lucrez acum cu toate editurile importante din Europa.

Mai de vreme vorbeai de cele două părți ale unei fotografii: cea artistică și cea comercială. Cum poate un bun portret să vîndă o carte?

» Pot oricînd să ies la o bere cu scriitorii suedezi. La fel cu scriitorii români. Claudiu Komartin, Filip Florian, Mircea Cărtărescu sînt prietenii mei, iar eu sînt unul de-ai lor. Nu sînt un fotoreporter care vine, spune „acum facem pozele”, fotografiază și pleacă.

Merry Crizmăș!

Criza economică a animat discuțiile publice în aceeași măsură în care ar fi făcut-o și aterizarea unei farfurii zburătoare în Piața Unirii din Iași. Sub spectrul unui nou contact extraterestru cu Fondul Monetar Internațional, efectele nebuniei de ianuarie se simt în programele televiziunilor. ProTV-ul, regele publicității, are momente în care genericele depășesc, ca durată, conținutul dintre acestea; la ultima ediție a „Fețelor Cotidianului” de pe Realitatea TV, am numărat în

cele două ore de emisiune vreo patru-cinci clipuri și cam atît (în sfîrșit, Mircea Di-nescu are tot timpul din lume să vorbească...).

Cineva spunea că directorii de programe trebuie să fie foarte fericiți în perioada asta, pentru că promo-urile făcute producțiilor proprii au o grămadă de spațiu la dispoziție. Majoritatea posturilor comerciale s-au transformat, fără voia lor, în HBO-uri unde publicitatea nu mai zgîrîie pupila și fundul de ochi. Au dispărut în

neant absorbantele, pastele de dinți, serviciile bancare, cremele de față și de mâini, lipsticurile, cafelele, sucurile, tările.

Singurul lucru bun care poate rezulta din această poveste a dispariției banilor din advertising e o oareșce curățenie în jungla televiziunilor. Într-o țară ca România, cu o piață publicitară relativ mică (din ce în ce mai mică), zeci de posturi TV nu-și justifică existența. Trebuie să banii aruncați cu bună știință de mulți investitori se vor opri pentru a ține artificial în viață televiziuni cu audiențe nemăsurabile. Cîți dintre cei menționați vor mai fi dispuși

să vadă, așa cum se petrec lucrurile în momentul de față, reclamele la propriile afaceri și cam atît? Pentru că așa stă treaba și la posturile TV neluate nici măcar în glumă în măsurătorile share-ului și rating-ului, și la gazetele de perete ale diverșilor afaceriști locali. Singura lor șansă de supraviețuire ar fi să cumpere publicitate multă, pe doi lei, ca s-o mai ducă o perioadă, conectate nefiresc la existența media.

Curățenia asta ar genera, poate cu rezultate mai benefice decît dispariția acestor produse de „SH”, extincția pseudo-jurnalștilor și

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

a fițelor pentru care microfonul e doar un accesoriu la poșetută și hăinuță. În definitiv, oferta generoasă de job-uri mai bine sau mai prost plătite a atras, în ultimii ani, tot soiul de indivizi pentru care presa nu e altceva decît un serviciu precum acela de, să zicem, agent imobiliar. Patronii care și-au tras cîte-un radio, televiziune sau ziar vor trebui să renunțe –

de criza asta se va transforma cu-adevăr în criză – la micile plăceri ale vieții de miliardar.

În definitiv, vor fi puși în situația de-a alege între postul TV, ziarul cu tiraj de 200 de exemplare, barca cu motor, iaht-ul de croazieră, cumpărăturile la Londra și terenul intravilan pe Lună. Vremea hobby-urilor a cam trecut.

Cînd am început să lucrez, nu se investea deloc în promovarea prin intermediul unei fotografii. Abia în ultimii cinci din zece ani oamenii au înțeles că de importantă este imaginea unui scriitor. Acum acestea sînt expuse în librării, iar eu am făcut tot posibilul să realizez fotografii cât mai bune, cât mai originale.

Îți alegi singur modelele sau numai în colaborare cu editurile?

Sînt sunat de editori. Dar am cu mine și o listă cu scriitorii tot timpul. De exemplu, aflu că Mircea Cărtărescu urmează să scoată o carte în Suedia. Merg la editor și îi spun că am o serie foarte bună cu fotografii ale lui Mircea Cărtărescu. „Grozav. Hai să le vedem.” Cam așa lucrez eu. Dacă un scriitor străin vizitează Stockholm, sînt informat de edituri, eu cer o întîlnire de o oră cu acesta, ne întîlnim. Dacă am o oră, e bine, acesta este timpul pe care îl obțin cel mai des: 30 de minute pentru fotografiile editurii, 30 de minute pentru mine. De obicei, editurile cer fotografii color, dar pentru mine fac fotografii alb-negru. De aceea obișnuiesc să car după mine acea cameră mare, cu burduf, cu film Polaroid. De exemplu, cu Zadie Smith am o foarte bună fotografie color, în zona comercială cerută de editură. Dar am și portretul meu, alb-negru, o fotografie pe care o pot folosi în expoziții, în toate soiurile de întîmplări artistice. Este o satisfacție pentru mine să îndeplinesc și aceste cerințe artistice. Nu mă simt un fotograf de presă, nu vreau să fiu în această ramură, să fiu unul dintre ei.

De ce este atât de important pentru tine să lucrezi în alb-negru?

Cred că este nemuritor. Într-un fel. Nu vreau să am în fotografiile mele vară, toamnă, iarnă sau primăvară. Nu vreau nici un fel de textură. Vreau o imagine clasică, cu un background neutru. Vreau o compoziție bună. Vreau fotografii care să trăiască și după moartea mea. Dacă vezi fotografiile făcute la Stockholm sau la București, nu poți să spui aici a fost vară sau iarnă. Mă interesează chipul, pe el îl caut. Vreau să trec dincolo de suprafață. Folosind alb-negru, poți ajunge la sufletul femeii sau al bărbatului. Cînd faci fotografii color, Kodakul este cel care decide care este culoarea persoanei pe care o fotografiezi. E drept, socoteala asta merge mai ales pentru portrete, am

multe fotografii color cu peisaje. Dar cînd fac portrete, lucrez numai în alb-negru. Și sînt cunoscut aici, în Suedia, ca fiind un fotograf în alb-negru. Dacă un editor vrea alb-negru, mă sună. Dacă vrea color, lucrez pe negativ, nu folosesc niciodată o cameră digitală. Ok, folosești o cameră digitală și poți să transformi fotografia color într-una alb-negru. Dar nu e tocmai același lucru. Este ca relația dintre compact disc și vinil. O fotografie americană, Sally Man, spune că „pixelii nu miros”. Sînt într-o cameră întunecată, dezvoltăm fiecare fotografie și după cinci minute încep să vezi cum se creează imaginea. E magic. Pixelii nu îți pot oferi asta.

Am găsit pe site-ul tău: „De obicei, iau două imagini. Una pentru mine, una pentru client. În cazul imaginii mele, îmi testez limitele. Vreau să văd cât de departe pot merge”. Ce înseamnă libertatea aici, în arta fotografiei?

În primul rînd, eu sînt un autodidact, nu am făcut niciodată o școală de fotografie. Și vreau să arăt toți acești „basterzi” foto, făcuți fără nici un fel de studii. Sînt un fotograf self-made. Sigur, este importantă lumina care cade pe chip în timpul fotografiei. Dar vreau să văd ce se întîmplă dacă ai lumina în spate. Ce se întîmplă atunci cînd lumina vine din spatele chipului fotografat? Obții o imagine mult mai sculpturală. Dă imaginii o a treia dimensiune, și asta îmi place.

Aici intervine ceea ce putem numi artă?

Da, asta poate fi artă. Sînt ca un poet. El poate să scrie ceva, apoi să spună: „E o timpenie”. Dar nu știe cu certitudine dacă este bun sau prost, dacă este o catastrofă sau dimpotrivă. Așa fac și eu. Nu știu niciodată cu certitudine dacă este o fotografie foarte bună sau una foarte proastă. Stomacul meu sau inima mea însă pot spune: poza asta e minunată! Chiar dacă lumina nu cade cum ar trebui, chiar dacă totul este greșit, pentru mine poate fi cea mai bună fotografie.

Chiar dacă fotografia respectivă poate părea distrusă?

Dacă e distrusă, e distrusă. Dar poate fi distrusă într-un sens bun. Nu-mi plac pozele perfecte, întotdeauna pierzi ceva dacă fotografia este impecabilă. Fotografii de studio lucrează cu lumină perfectă, iar pozele lor ies atât de

plictisitoare, ca pictoriale de modă. La suprafață sînt drăguțe, dar nu au pic de suflet. Iar eu gîndesc exact pe dos: mîti sufletul, apoi vedem ce facem cu lumina. Mă interesează ce se întîmplă în secunda imediat următoare cli-cului.

Înainte de a-i fotografia pe scriitorii, obișnuiești să le citești cărțile?

Da. Și iar ne întorcăm la limba mea: sînt norvegian și trăiesc în Suedia. Cele două limbi sînt înrudite, iar mie îmi este imposibil să merg la școală aici, în Suedia, și să învăț suedea. A învăța suedea a însemnat pentru mine a începe să citeșc cărți în suedea. Am fost mereu un cititor împătimit, de aceea am și ajuns să lucrez cu scriitorii. Puteam să fotografiez politicieni sau muncitori în fabrică. Mi-ar fi plăcut să fac fotografii în mină, în Nordul Suediei, acolo unde sînt mine de aur și diamante, să întîlnesc oameni reali. Vin dintr-o zonă rurală a Norvegiei cu mulți pescari, deci sînt anti-intelectual, anti-academic, sînt un om obișnuit. Iar asta e secretul meu: cînd îi întîlnesc pe toți acești oameni, eu sînt un om obișnuit, nu mă tem, vorbesc cu ei tot felul de banalități, nu-i întreb niciodată despre cărțile lor. Sînt convins că ei sînt sături pînă peste cap de cărți, toți jurnaliștii vor să discute numai despre cărți. De exemplu, pentru că eu am un accent ciudat, mulți sînt curioși să vadă de unde vin eu. Toți scriitorii sînt buni ascultători, așa că sînt pregătiți să-mi asculte povestea.

Păstrezi legătura cu ei după ce ședința foto ia sfîrșit?

De exemplu, pot oricînd să ies la o bere cu scriitorii suedezi. La fel cu scriitorii români. Claudiu Komartin, Filip Florian, Mircea Cărtărescu sînt prietenii mei, iar eu sînt unul de-ai lor. Nu sînt un fotoreporter care vine, spune „acum facem pozele”, fotografiază și pleacă.

Îți alegi locurile în care urmează să fotografiezi?

Nu vreau să fac poze în soare, normal. Altfel, e important să existe o compoziție frumoasă în background. Dacă fotografiezi un scriitor englez, vreau ca poza să fie cît mai british. Dar nu am o idee anume. De obicei, vorbim, eu fac poze și tot așa. Optezi de procentele din ședința foto sînt discuții, douăzeci – fotografii.

Ai fost prima dată în România în 1984.

Am stat în Mamaia 14 zile. A fost groznic de plictisitor. Mîncam pește, ardei umpluți, în magazine nu era nimic, nu puteai să intri în contact cu localnicii. Am fost atunci cu prietena mea, care voia să stea la plajă, dar eu aș fi vrut să văd împrejurimile. Am încercat să fac niște fotografii. Țin minte că erau mulți cai pe străzi. Și peștele era foarte bun.

O parte dintre fotografiile realizate de Cato Lein cu scriitorii români au fost expuse în cadrul Tîrgului de Carte „Bok & Bibliotek” (Göteborg, septembrie 2008)

Doă portrete de Cato Lein: Susan Sontag și Nora Iuga

„E foarte greu să vinzi portrete”

Aș vrea să-mi spui două vorbe despre o fotografie, care mi se pare foarte neobișnuită: portretul lui Tranströmer, care reprezintă de fapt umbra sa cîzînd pe o partitură.

Lui Tranströmer îi place foarte mult muzica. Dar are un fel de paralizie: nu poate vorbi, nu-și poate folosi decît mîna stîngă. Și un compozitor rus a compus muzică special pentru el. De cîte ori l-am vizitat, a cîntat ceva pentru mine. Fotografia nu e ceea ce s-ar putea numi comercială, dar am avut-o într-o expoziție și am vîndut-o. E foarte greu să vinzi portrete. De ce să îți fotografiezi lui, să zicem, Nelson Mandela pe perete? Trebuie să fie foarte importantă pentru tine. Un portret nu e o fotografie obișnuită. Tranströmer este cel mai mare poet suedez și

toată lumea știe cum arată și că are o paralizie. Dar aici am niște note, umbra lui și mîna lui stîngă cîntînd la pian.

Mi-ai povestit despre fotografia făcută de Lutfi Özkök Gabrielei Melinescu. Cum poate o fotografie să îți schimbe viața?

Poate. Ei i-a schimbat-o. Lutfi Özkök trăia în Paris și a fotografiat toți marii scriitori. S-a îndrăgostit de o suedeză. Și a început să traducă din suedeză în turcă. Editurile din Turcia i-au cerut poze cu scriitorii suedezi, iar el a început să fotografieze. Era foarte bun prieten cu un editor de aici, din Suedia. După ce a vizitat România, i-a arătat acestuia o serie de fotografii cu tinerii scriitori români făcute în timpul călătoriei sale. Iar acest editor a văzut

fotografia Gabrielei Melinescu și a fost uluit. Atunci a plecat în România să o caute. S-au îndrăgostit. Au venit împreună în Suedia, el a murit, ea a rămas aici. E chiar o poveste de dragoste creată în jurul unei fotografii superbe.

De cînd Polaroid a anunțat că va renunța la producția de filme, mă gîndesc numai la tine. Cum e viața ta fără Polaroid?

E greu. Un încet să mai producă acel tip de filme, așa că am ajuns să lucrez pe unele de dimensiuni și mai mari. Mi-am păstrat camera, dar acum lucrez cu Kodak.

Nota: acest interviu a fost realizat cu sprijinul Institutului Cultural Român din Stockholm. Varianta audio a acestuia va fi difuzată în emisiunea „Timpul prezent” la Radio Romania Cultural.

Yes, we can!

Criza din sistemul financiar are urmări globale, în toate industriile și pe toată suprafața planetei. Războiul din Fîșia Gaza implică nu doar două comunități, ci două lumi diferite care coexistă pe pămînt. În criza gazului, actori nu sînt doar două uniuni sau federații de state, ci mii de companii și milioane de indivizi. Aceste fenomene aparent locale intră într-un sistem global de interdependențe. Globalizarea, promisiunea unei lumi interconectate care va aduce bunăstare tuturor, a devenit mai degrabă un joc periculos cu externalități multă vreme ascunse.

Constantin Vică

Mecanismele globalizării (titlul românesc pentru *Making Globalization Work*, apărută în SUA în 2006) este o sinteză a rezultatelor mai degrabă negative ale globalizării, dar și un manifest cu soluții pentru remodelarea ei. Joseph E. Stiglitz, cîștigător al Premiului Nobel pentru științe economice în 2001 și fost economist-șef al Băncii Mondiale, e unul dintre economiștii de stînga, specializat în problema informației economice, în cea a șomajului și are contribuții în dezbaterile din ce în ce mai acută despre bunurile publice globale. Fost consilier al lui Bill Clinton, orientarea sa progresist-democrată în abordarea problemelor globale e vizibilă. Stiglitz pleacă de la cîteva ipoteze pe care le susține cu o serie de date empirice: fundamentalismul de piață (propriu cercurilor conservatoare și neoliberalilor) nu e cea mai bună metodă în globalizare, iar liberalizarea unilaterală (după modelul american impus FMI sau Băncii Mondiale) a contribuit la creșterea rapide de capital, dar nu la un progres real pentru statele în curs de dezvoltare. Nu există un singur capitalism, iar mitul eficienței piețelor libere trebuie spulberat – desigur, acest punct va fi întotdeauna contestat de conservatori. Globalizarea a produs țări bogate cu locuitori săraci, diferențele între bogați și săraci s-au accentuat, sărăcia și

nesiguranța au cuprins cel puțin două continente, Africa și America de Sud.

Globalizarea este în primul rînd socială și politică

Întregul volum susține ideea echității în defavoarea eficienței pe termen scurt. Globalizarea trebuie reformată, și acest lucru e posibil, susține Stiglitz. Primul pas ar fi reconstrucția democratică a unor instituții internaționale (ca Organizația Mondială a Comerțului sau FMI) și o politizare a deciziilor. Globalizarea nu este doar economică, ci în primul rînd socială și politică. În spatele deciziilor care afectează global ar trebui să stea cetățenii din statele lumii care se pun sau nu se pun în acord. O globalizare participativă ar fi cu siguranță mai bună decît una în care negociatorii economici și diferite grupuri de lobby iau anumite decizii. În același timp, există cîteva asimetrii care fac acest proces anevoios: prima ar fi cea între efectele globale ale unei decizii și gîndirea localistă, pe care toți indivizii, indiferent de ideologie sau interese, o au. Altă asimetrie ar fi cea între valorile culturale ale diferitelor zone. Nu în ultimul rînd asimetria informației, adică faptul că piețele sînt imperfecte și incomplete și de aceea ar trebui găsite mecanisme de regularizare și intervenție. Stiglitz crede

că intervenția statului este uneori justificată și poate avea efecte benefice dacă stabilim un raport corect între intervenția guvernamentală și piața liberă.

Primele capitole ale cărții fac o indexare a rezultatelor globalizării după sfîrșitul Războiului Rece. În afara de cazul Chinei, al Indiei și al cîtorva țări asiatice, globalizarea a dus la destabilizare, datorită acordurilor economice inechitabile și la mari tensiuni sociale. Chiar dacă există un rezultat pozitiv – gradul de democratizare al statelor a crescut în ultimii 50 de ani – globalizarea nu a avut ca rezultat o dezvoltare durabilă și susținută a tuturor statelor. Stiglitz spulberă alte mituri: PIB-ul, attî de drag economiștilor, nu reflectă de fapt nivelul de trai. De multe ori, așa cum arată paradoxul bunăstării, prezența resurselor și exploatarea lor (care se reflectă într-un PIB mărit) nu implică o viață mai bună pentru indivizi. Nici infuzia de capital străin sau împrumuturile nu asigură dezvoltarea, ele provoacă doar salturi spectaculoase, urmate de momente de recesiune. Economistul american susține că o dezvoltare echitabilă și eficientă e posibilă doar în prezența a patru elemente: piața liberă, guvern necorupt, comunități solidare și indivizi egali în drepturi. O globalizare echitabilă presupune și altceva: renunțarea la acordurile economice care condiționează și îngreunează de fapt statele sărace, deschiderea pieței agricole, renunțarea la măsuri protecționiste de către statele dezvoltate (în special SUA și UE), un alt regim al proprietății intelectuale care să nu mai favorizeze marile companii și care să limiteze patentele farmaceutice, limitarea daunelor ecologice, conservarea mediului și împădurirea, reducerea vinzării de arme, reducerea decalajului informațional între statele bogate și cele sărace etc. Stiglitz observă că, în acest stadiu al capitalismului, unele țări și corporații de fapt exploatează direct și indirect state slabe și indivizi săraci. Există un conflict continuu între valorile esențiale ale drepturilor omului și acordurile comerciale internaționale, susține economistul american, și pînă nu se va rezolva democratic acest conflict, globalizarea va fi doar un spațiu de joc în care regulile sînt stabilite de cei puternici.

Primul pas e revoluția minții

Ideea echității există în subtext de la prima la ultima pagină. Autorul nu se ferește să denunțe fiecare inechitate apărută fie pentru că SUA insistă pe un singur tip de globalizare, fie pentru că multinaționalele sînt societăți cu răspundere limitată (iar externalitățile negative pe care le produc sînt plătite tot de cei săraci), fie pentru că o anumită politică de tip conservator liberalizează piața de capital, dar nu și piața muncii. Critic, dar echilibrat, subliniind fiecare avantaj pe care globalizarea l-a adus celor mulți, Stiglitz face mai puțin o vînătoare de vînovați (chiar dacă cel puțin o dată pe pagină numele SUA e citat, urmat de cel al UE), ci încearcă să propună un model social al globalizării. Model care se bazează pe principiul echității, pe corectarea deficitului de democrație din instituțiile economice mondiale și pe adoptarea unei priviri globale și nu a unei utilitarist-locale în fața problemelor globale. Remodelarea globalizării înseamnă a face posibilă dezvoltarea eficientă a indivizilor din statele sărace. Fără îndoială, acest lucru e posibil, chiar dacă va dura decenii să schimbăm regulile jocului. E vremea să acționăm, iar primul pas e revoluția minții. Cîtă vreme acest mesaj vine de la un economist care la plecarea de la Banca Mondială nu a devenit CEO al unei companii, revoluția deja a început.

TEATRUL TINERETULUI PIATRA NEAMȚ
prezintă în data de 17 ianuarie 2009, ora 19
premiera pe țară
premiera pe țară

RĂȘ NERVOS

de Christopher Durang

un spectacol de
SZABÓ K. ISTVÁN

Cu
CÉZAR ANTAL și ISABELA NEAMȚU

Radio România Muzical
prezintă
în universul muzicii cu...
Octavian Paler

Preluare a unor emisiuni documentar
înregistrate în iunie 2008

În fiecare sâmbătă a lunii ianuarie,
orele 18.00-18.00
17, 24, 31 ianuarie 2009

Realizator: Cristina Comandașu

Radio România Muzical
se aude în FM (97,6 și 104,8)
pe site-ul și în emisiune
muzical.rrm.ro

Joseph E. Stiglitz

MECANISMELE GLOBALIZĂRII

Joseph E. Stiglitz a cîștigat Premiul Nobel pentru științe economice în 2001

ECONOMIE ȘI SOCIETATE

Joseph E. Stiglitz,
Mecanismele globalizării, colecția „Economie și societate”, Editura Polirom, 2008

Alaturat, ediția originală a volumului

MAKING GLOBALIZATION WORK
JOSEPH E. STIGLITZ

Selecția și criza – FNT 2008

Care este rolul unei selecții? Cît de radicală poate fi o selecție în contextul unui Festival Național de Teatru? Avem nevoie doar de confirmarea valorii unor spectacole prin spectacolarea lor într-un cadru dat sau și de un continuu redesign interior al acestui cadru, de chestionarea lui?

Mihaela Michailov

Rimini Protokoll — Capitalul de Karl Marx

Faptul că Festivalul Național de Teatru de anul trecut a repus în discuție anumiți vectori de identitate, structură și criterii nu poate fi decît un cîștig pentru fenomenul teatral românesc.

O selecție care nu naște dezbateri și dezacorduri e un exercițiu confortabil de bifare a unor evenimente lipsite de orice potențial de tensiune necesară oricărei interacțiuni vii.

Ediția din 2005 a Festivalului de la Avignon, care l-a avut ca artist asociat pe coregraful Jan Fabre și invitați, printre alții, pe Warlikowski și Castellucci (artist asociat al festivalului în 2008), a declanșat o polemică legată de – ceea ce unii critici au considerat – periclitarea și subminarea teatrului prin formule spectaculare fundamentale mixate. Volumul *Le Cas Avignon*, coordonat de George Banu și Bruno Tackels, e o carte-martor al unui festival controversat, analizat pe larg de specialiști în teatru și dans, care consideră „periclitarea” o calitate substanțială a festivalului.

Selecționerul-performer

Există o diferență esențială între o selecție pasivă și o selecție activă, între un risc asumat și un risc blocat.

Selecția pasivă presupune lipsa riscurilor, numelor consacrate, invitarea a celor spectacole pe care ne așteptăm să le vedem, cu alte cuvinte o strategie liniară de discurs selectiv, care nu se expune zonei experimentelor. Fără prea mari surprize, fără prea mari rupturi în percepție și analiză. Fără defrișarea unor zone de experiment care pot produce un alt tip de limbaj decît cel cunoscut.

O selecție activă operează cu conceptul de criză, înțeles în sensul de ruptură în ordinea deja stabilită a unui fenomen atît de vulnerabil cum este, pînă la urmă, teatrul, sugrumat și invalidat atunci cînd i se cer certificate de garanție pe termen lung. Faptul că lipsesc dintr-un festival anumite nume sau spectacole ține, dincolo de criteriile selecționerului, de o dinamică vitală a mediului performativ.

Selecția activă își asumă cîteva riscuri importante pentru orice festival care nu e o simplă programare de spectacole cu grad zero de neașteptat, și care are o componentă extrem de importantă: laboratorul. Acest tip de selecție recurge la un proiect de cercetare performantă a zonelor cu resort performativ.

Mai simplu spus, selecționerul cercetează activ lipsurile și nevoile din mediul în care este investit să facă selecția respectivă și devine un performer capabil să acționeze în spațiul său de investigație. Devine un actant care provoacă acte critice, dezbateri, reflecții avizate.

FNT 2008 a produs o neliniște în receptare, legată de cîteva aspecte esențiale din structura de adincime a festivalului, propusă de Cristina Modreanu, care a performat o selecție activă. A introdus o secțiune destinată debutului, care era absolut necesară în contextul în care, în România, sînt foarte puțini directori de teatru deschiși către absolvenții. FNT a acoperit astfel o nevoie de spațiu pentru cîteva dintre cei care termină

facultățile de teatru și despre care se știe foarte puțin.

A acoperit, apoi, o nevoie de prezență – e vorba de spectacolele străine – de a căror absență ne plîngem de foarte multe ori, dar pe care le contestăm atunci cînd nevoia ne este satisfăcută. Faptul că la FNT au fost prezenți creatori de teatru care au inovat fundamental spectacologia contemporană – Rimini Protokoll, *Capitalul de Karl Marx* – pare să nu fi impresionat prea mult pe nimeni. Să inviți la București artiști care sînt prezenți, în același an, la Festivalul

de la Avignon e un merit despre care, nu-i așa, nici nu merită vorbit!

Mi se pare inoportună întrebarea legată de utilitatea și necesitatea traducerii unor cărți într-un festival de teatru, în condițiile în care avem atît de puține volume de specialitate. Dar, cine știe, poate nu avem nevoie nici de cărți!

Cît despre frica pierderii specificului național, normal nici n-ar merita vorbit, atît de lipsită de fundament pare întregă teoria. Se pare însă că spectrul poet național și universal încă ne bîntuie!

» Faptul că la FNT au fost prezenți creatori de teatru care au inovat fundamental spectacologia contemporană – Rimini Protokoll, *Capitalul de Karl Marx* – pare să nu fi impresionat prea mult pe nimeni. Să inviți la București artiști care sînt prezenți, în același an, la Festivalul de la Avignon e un merit despre care, nu-i așa, nici nu merită vorbit!

Luni, 19 ianuarie, ora 19, Club A București/ Joi, 29 ianuarie, ora 20, Galeria Montage București

bălan.unu

Scenariu: Robert Bălan (cu două „stiri” de Elena Vladăreanu și consultantă fotbalistică din partea lui Matei Florian)/Cu: Robert Bălan/Voce: Elena Vladăreanu/Asistentă tehnică: Adrian Nistorescu/Advisori: Elena Vladăreanu, Matei Florian/Producător: Robert Bălan/Asistent de regie: Adrian Nistorescu/Regia: Robert Bălan/Multumim tuturor posturilor de televiziune din România fără de care acest spectacol nu ar fi existat.

să n-o fi făcut nici acum! Spectacolul *bălan.unu* este o însăilare de „momente comice”, la care nu rîzi nici dacă te gîdila cineva, de ineptii autobiografice, de „parodii” nereușite după discursurile vedetelor autohtone. Geniala idee a lui Robert Bălan, a căruia paranoia atinge cote alarmante (se laudă că este dramaturg, regizor, actor, producător, coregraf, cronicar al propriului spectacol) este să ne spună că vedetele dimbovițene sînt cam penibile. De parcă n-am ști. Ca și cum asta n-ar fi fost de ajuns, Bălan vrea să-și suplimenteze lipsa de talent

printr-un spectacol despre lipsa talentului. Bălan din spectacolul cu/de Bălan se mîndrește, de pildă, că nu știe să cînte. Dar nu se rezumă la a enunța asta, ne face și o demonstrație. Vreo trei, de fapt. Credeți-mă, nimic nu este mai penibil decît un actor fără talent cîntînd fără talent! Să nu uităm nici momentele cînd actorul de pe scenă ne anunță că a uitat textul. Adică, marele regizor și actor, ieșit probabil de prin subsolurile vreunei case de cultură unde amicii de beție i-au laudat prestația artistică, își permite să apară pe scenă fără ca măcar să fi învățat textul spectacolului, un text care, culmea, e scris tot de el. Probabil că actorul (sau regizorul?) Robert Bălan consideră că „a făcut o poantă bună”. Dar nu reușește decît să mai adauge încă o bilă neagră la capitolul lipsă de profesionalism. Bălan este la fel de penibil ca „personajele” sale.

Robert Bălan

Un sublim joc autoficțional

Dacă v-ați întrebat vreodată cum poate un spectacol să fie inspirat din prestațiile genialului Andy Kaufman și, în același timp, din „genialele” show-uri ale vedetelor autohtone și din penibilele relații despre acestea în mass media, trebuie neapărat să mergeți să vedeți *bălan.unu*. „De ce ar scrie ziarele

despre mașina nouă a unui manelist și nu ar scrie și despre noua mea bicicletă?”, întreabă Robert Bălan, regizorul și scenaristul și protagonistul acestui splendid spectacol. Dacă ce am mîncat la prînz Gigi Becali reprezintă o informație de interes public, de ce n-ar fi la fel de important și ce carte a mai citit în ultimul timp protagonistul spectacolului? Într-un sublim joc autoficțional, Bălan își închipuie cum ar fi dacă el însuși (fost student la actorie, absolut de regie, fost jurnalist de cotidian, actualmente șomer) ar fi fotbalist, cîntăreț, dansator, manelist, prezentator de știri apocaliptice, realizator de emisiuni televizate ș.a.m.d. Personajul Bălan din spectacolul despre Bălan nu are pic de talent. Pot spune însă că Robert Bălan care îl interpretează pe Robert Bălan în această minunată montare despre Robert Bălan este unul din cele mai mari talente ale României contemporane. Este un actor și un regizor care transcende barierele obtuze dintre genuri, care reușește să își țină în priză spectatorii fără să facă absolut nimic pe scenă. *bălan.unu* nu e un „stand-up”, dar nici un spectacol de teatru în sensul clasic al cuvîntului. Nu e nici foarte comic, dar deloc trist. E, pur și simplu, genial. Abia aștept să văd bălan.doi, bălan.trei – patru – cinci – un milion... Robert Bălan

Versiunea audio a acestui dialog (difuzat de Radio Iași FM în cadrul primei ediții a emisiunii „Cercul nostru special”) o găsiți pe www.supliment.polirom.ro/radio.aspx

Lișman, un mit al Iașului

Florin Lăzărescu: Propun să vorbim despre Iași sau, mai exact, despre miturile Iașului.

Toni Grecu: Atti cît mai știu și eu despre miturile Iașului. Unele s-ar putea să fi dispărut din momentul în care am plecat de aici. De pildă, un om care era mit în Iași – țin minte pentru că mi-a populat desecori copilăria – se numea Lișman. Voi știți de Lișman?

Florin Lăzărescu & Lucian Dan Teodorovici: Nu.

Toni Grecu: Lișman nu făcea altceva decît să trîie în spate scînduri, bucați de fier, aragazuri, butelii, geoarse, orice. Cînd apărea Lișman, toți copiii din mahală – eu am locuit în zona Podul de Piatră – se adunau și îl încurajau, îl ovaționau. E imposibil de imaginat că atîtea greutăți pot fi duse de un om, era ca o furnică. Asta era treaba lui: să trîie greutăți dintr-o parte în alta a orașului, iar nimeni nu știa ce făcea cu ele.

Florin Lăzărescu: Făcea spectacol pe stradă?

Toni Grecu: Nicidicum.

Florin Lăzărescu: Poate construia vreo piramidă.

Toni Grecu: Ce să construiască? Era un om sârman, vai de capul lui. Omul cînd nu are o treabă, și-o face singur.

Florin Lăzărescu: Căzul nostru cu emisiunea de la radio.

Toni Grecu: Da, voi sînteți un fel de Lișmani ai Iașului mai vechi, dar de data aceasta în varianta radio. Nu cred că este o asemănare foarte potrivită. Omul acela nu avea scop, voi aveți.

Iași, orașul celor șapte coline

Lucian Dan Teodorovici: Eu și Florin am vorbit despre o altă legendă a Iașului: cele șapte coline. Noi am numărat vreo 14 și vroiam să te punem și pe tine în încurcatură. Există cele șapte coline? Poți confirma această legendă?

Toni Grecu: Nu e Roma orașul celor șapte coline?

Florin Lăzărescu: Și despre Iași se spune la fel. Ne gîndeam să îl invităm pe Cristian Adomniței să le numere.

Toni Grecu: El numără foarte bine stelele de pe steagul Uniunii Europene.

Lucian Dan Teodorovici: Există și varianta să punem pe un steag cele șapte coline. Un alt mare numărător este Adrian Năstase. Și el ne poate ajuta.

Toni Grecu: Cu ouă. Eu aș sugera ca, din respect pentru capitala Moldovei, pe steagul Uniunii Europene să fie înlocuite stelele cu coline. Dar să numărăm din nou coline așadar. Eu nu cred că știu decît vreo două: Bucium... Motelul e colină?

Florin Lăzărescu: Eu deja sînt specialist. Vă spun că, după dicționar, colina este o formă de relief mai mică decît dealul. E oarecum ciudat, pentru că la numărătoare sînt trecute și Copoul, care e deal, și Buciumul, care e tot deal, și aproape că nu găseș nici o colină.

Toni Grecu: Repede e deal?

Florin Lăzărescu: Să zicem că da. Dar am văzut că e trecut și Păcurariul.

Toni Grecu: Păcurariul este vale, nu deal.

Lucian Dan Teodorovici: Ajunsesem la un moment dat să-i spunem orașul celor 14 văi, acceptînd că o colină are două văi, dar se pare că poate avea mai multe, și astfel iar avem o problemă.

Florin Lăzărescu: Vroiam să te întreb dacă de la București Iașul rămîne un mit. Cum îl vezi?

Toni Grecu: Iașul este un oraș extraordinar de plăcut și de frumos. Am avut ocazia să merg în ultima perioadă în cele mai mari orașe din România, într-un timp scurt, le-am vizitat pe toate în aproximativ două săptămîni, și vreau să vă spun că pe locul întîi este Iașul. Evident că nu am cum să mă desprind de latura subiectivă și să judec la rece orașul Iași în comparație cu celelalte orașe din țară, dar chiar dacă sînt subiectiv, eu cred că este real clasamentul: Iașul este un oraș deosebit de frumos, cred că cel mai frumos din țară.

Florin Lăzărescu: Cum crezi că ar fi arătat viața ta dacă ai fi rămas în Iași?

FLORIN LĂZĂRESCU ȘI LUCIAN DAN TEODOROVICI ÎN

„Fete, vin și Toate acestea

Toni Grecu: Probabil că aș fi fost mult mai liniștit decît acum, mult mai așezat și probabil că aș fi avut mult mai mult timp pentru mine ca individ. Bucureștiul este un soi de calvar care macină timp și foarte mulți nervi. Uneori merită, alteori nu.

Florin Lăzărescu: Eu și Lucian ridem cînd lucrăm la scenariul de cît de trist poate fi uneori să produci umor.

Lucian Dan Teodorovici: Așa este. Chiar am avut un vox populi în care Florin era prezentat drept un comic, iar eu nu. M-am gîndit să reprezint partea tragică a acestei emisiuni, făcînd umor bineînțeles.

Toni Grecu: Voi sînteți cuplul perfect. O mască ride și alta plînge. Dar filosofăm. Să revenim: Iașul și cele șapte coline. Am rămas la Repede. Șorogariul este încă o colină.

Florin Lăzărescu: Eu am scris la un moment dat un articol în care am desființat mitul și am primit foarte multe reacții, una chiar de la un preot care făcuse un studiu despre cele șapte coline, și el trecuse și Șorogariul.

Lucian Dan Teodorovici: Lăstînd la o parte faptul că una dintre colinele Iașului o ia la vale: e vorba de Sărarie. Rămîne așadar orașul celor șase coline.

Brandurile Iașului

Florin Lăzărescu: Noi vroiam să vorbim de fapt despre nevoia asta a noastră de a crea legende. Mulți spun că e o criză de identitate și în România. Avem mereu un oarecare complex, vrem să ieșim în față, ne tot chinuim să ne creăm un brand.

Toni Grecu: Și brandurile cum se creează? Făcînd în mod artificial mituri. Asta face America. America naște în mod artificial mituri pentru că trăiește dintotdeauna o gravă criză de identitate. La noi nu e cazul, pentru că noi avem istorie. Miturile sînt mici, sînt mărunte, nu sînt atît de bine promovate, dar cred că a venit momentul să ne mîndrim cu ele. Iașul este plin de mituri, Lișman este un mit și trebuie să îl cunoască lumea. Este omul muncitor, nu are scop, dar e muncitor de-adevăratelea. Cred că România este plină de Lișmani care nu au scop și care ar putea să își pună efortul în slujba unui scop. Asta este important: Guvernul să le dea oamenilor scopul pentru care să muncească.

Lucian Dan Teodorovici: Sînt perfect de acord cu ce ai spus tu, că noi avem în mod clar o identitate. Problema noastră, din punctul meu de vedere, este că suferim însă și de un mare complex: fie complexul provincialului, fie complexul românesc. Uite, că tot vorbim despre miturile orașului Iași. Citeam pe site-ul Primăriei

niște cuvinte de genul: „Orașul Iași se numără printre cele mai vechi și mai importante așezări ale țării în care a pulsat mereu puternic o autentică viață românească” sau „capitala culturală a României vă prezintă bijuteriile sale”. Eu cred că este la bază și un complex, vrem să gonflăm toate lucrurile.

Toni Grecu: Eu consider că la bază este și o lipsă de cuvinte în vocabularul celui care a scris acele lucruri despre Iași pe site.

Florin Lăzărescu: Aici este problema. Toți sîntem de acord că trebuie să ne creăm un brand, dar folosim un limbaj de lemn.

Lucian Dan Teodorovici: Și avem un brand extraordinar – Iași, oraș cultural –, dar care nu este acoperit foarte mult în realitate. Cînd vine vorba de acest brand, toți propun aceleași lucruri: te trimite la Teiul lui Eminescu, de exemplu. Este adevărat că sînt lucruri grozave și trebuie menționate, dar există și o cultură vie, activă în Iași, despre care nu se mai pomeneste absolut deloc și nimeni nu vrea să o fructifice.

Toni Grecu: Este o cultură tânără, în primul rînd, pe care o știm prea puțini și, ai spus foarte bine, rămînem în continuare ancorați în valorile trecutului. Ele trebuie respectate, dar trebuie promovate și ce se produce acum din punct de vedere cultural în oraș.

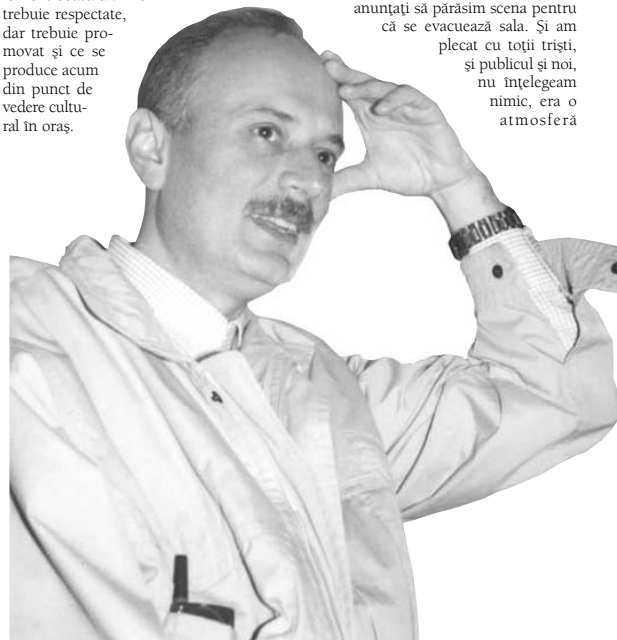
Amintiri

Florin Lăzărescu: Aș vrea să ne povestești unul dintre momentele de grație dintr-un spectacol din Iași.

Toni Grecu: Au fost foarte multe spectacole în Iași. Unul dintre momentele cele mai dure nu e de ris, ci de plîns. S-a întîmplat pe 14 decembrie 1989, cînd ne-a fost întrerupt spectacolul. Era cu cîteva zile înainte de revoluție, noi nu știam încă ce se întîmpla la Timișoara. Abia a doua zi ne-am prins că e o problemă gravă în România și că cei care ne-au întrerupt spectacolul aveau niște motive. A fost o prostie însă pentru că nu din sala de spectacole a Casei de Cultură a Studenților ar fi pornit în clipa aceea revoluția. Țin minte însă acest lucru și pot să afirm cu tărie că în istoria revoluției, Iașul a avut un rol foarte important. Au existat diverse supoziții și scenarii, și eu le susțin. În Iași ar fi trebuit să se amorseze revoluția, și nu la Timișoara. O altă variantă a fost aceea a inducerii în eroare a autorităților de pe vremea aia: în Iași a fost doar o vinzoleală, diversiunea, pentru ca totul să pornească de la Timișoara. Dar în Iași, în acea perioadă se întîmpleau lucruri foarte importante.

Florin Lăzărescu: Și cum s-a întîmplat? Pe scenă?

Toni Grecu: Pe scenă. Am fost anunțat să părăsesc scena pentru că se evacuează sala. Și am plecat cu toți trîști, și publicul și noi, nu înțelegem nimic, era o atmosferă

CI ÎN DIALOG CU TONI GRECU

cultură. a se leagă“

foarte încărcată, apăsătoare, peste tot era întineric pe străzi...

Lucian Dan Teodorovici: Am pus mâna pe o revistă care se chema atunci „Uniunea Sovietică”, și era o filmare din satelit care surprindea întreaga Europă, care era luminată, iar harta României se vedea pe negru.

Toni Grecu: Era o gaură neagră. Am să țin minte mereu acea zi pentru că a fost pentru mine semnalul că în România se va întâmpla ceva, și nu a trecut decît o săptămîna pînă cînd într-adevăr s-a întimplat ceva istoric.

Florin Lăzărescu: Deci ar fi putut fi și la noi revoluție, dacă la Vaslui nu a fost.

Toni Grecu: Ala brand – dacă lașul ar fi fost punctul de inițiere a revoluției.

Moldovencele pe post de brand

Florin Lăzărescu: Se discută de ceva ani despre brandul lașului. Ce crezi că ar trebui valorificat acum din ceea ce reprezintă lașul?

Toni Grecu: Vorbim serios sau facem glume?

Lucian Dan Teodorovici: Hai să facem glume!

Toni Grecu: Moldovencele sînt apreciate atît pe plan local, cît și pe plan internațional. Dacă este să se dezvolte această zonă, eu cred că moldovencele ar trebui să reprezinte punctul de atracție pentru turiștii din toată lumea.

Lucian Dan Teodorovici: Numai să nu se întimplă ca la începutul anilor '90, cînd fetele s-au dus și au făcut promovare în Turcia.

Toni Grecu: Păi, decît să se ducă acolo, nu mai bine stau acasă și să vină turcii să își cheltuiască banii și să investească în Iași? Deci în afară de turismul cultural, care este destul de bine reprezentat în Iași, de turismul religios, care de asemenea este bine reprezentat, nu am putea să facem și o chestie de respirație mai largă, și anume un pic de turism pentru pelerinii italieni, turci, germani, fără să mergem pe partea vulgară? Am auzit de la toți străinii care au venit în România că moldovencele sînt extraordinar de frumoase.

Lucian Dan Teodorovici: Seara teată am stat de vorbă cu François Weyergans care era uimit de cite fete frumoase sînt în jur.

Toni Grecu: Vedeti, acesta poate să fie un subiect de brand. Bine, nu o să apară niciodată pe steagul lașului o fată făcînd

striptease, nu aceasta este motivația. Dar s-ar putea scrie mai mult despre asta pe site-ul Primăriei, într-un mod elegant, nu grosier. Amsterdamul este arătat cu degetul și stigmatizat pentru că este capitala turismului sexual? Este o chestie relaxantă.

Am spus așadar de fete. Ar mai fi vinul. Fete, vin și cultură. Toate acestea se leagă între ele. Putem vorbi și despre Creangă, și despre Eminescu, pentru că au făcut și cultură și le-au plăcut și fetele, și vinul.

Sărbătorile lașului și Sfinta Parascheva

Lucian Dan Teodorovici: Uite încă ceva care se leagă într-un mod surprinzător: cu ocazia sărbătorilor lașului, care au un caracter religios în mod clar, scenele orașului duduie, iar toți ieșenii merg acolo, la spectacole, pentru că la Sfinta Parascheva se pot duce zilnic. Este o îmbinare foarte interesantă.

Toni Grecu: Este o îmbinare de divertisment popular cu sărbătoare religioasă.

Lucian Dan Teodorovici: Nu știi dacă cea mai fericită.

Toni Grecu: De ce nu? Eu cred că e fericită. Hramul este un prilej de bucurie.

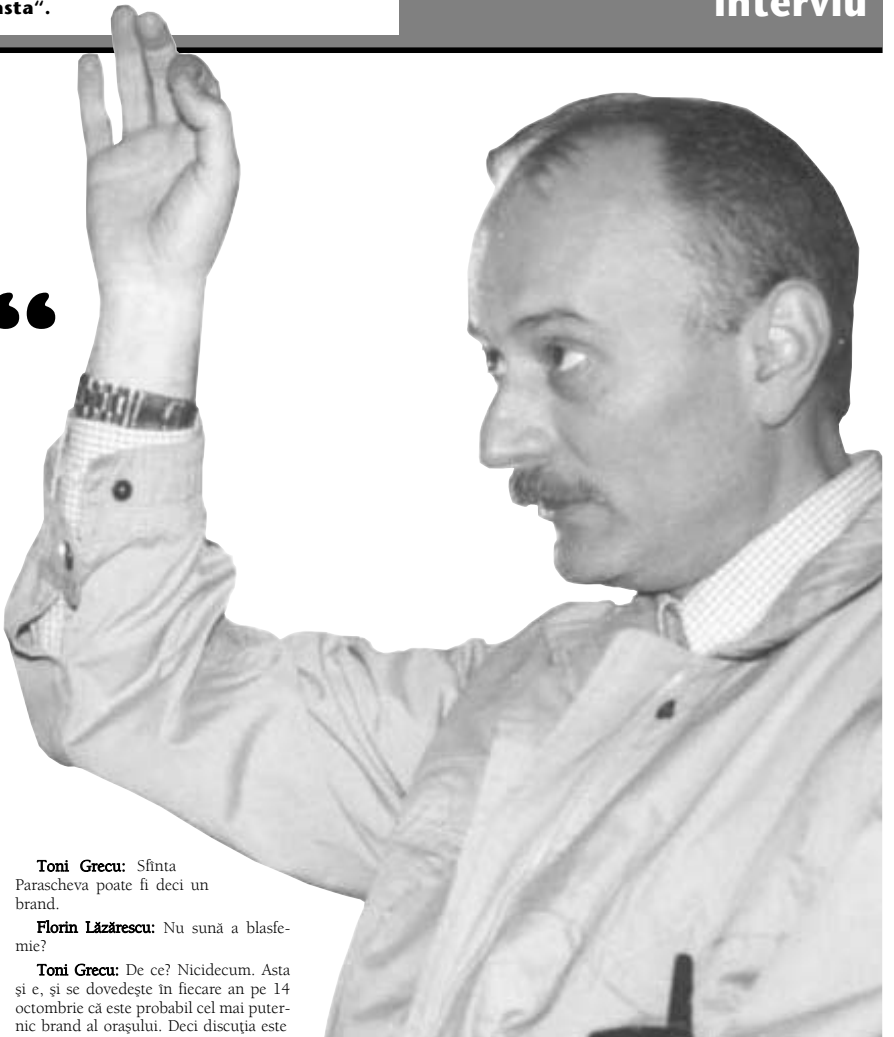
Florin Lăzărescu: Ai stat vreodată la coadă la Sfintă?

Toni Grecu: Nu am stat. Îi respect și îi apreciez foarte mult pe oamenii care stau, este extraordinar, este un semn de stabilitate și de forță, de putere interioară să faci kilometri de coadă în două zile.

Lucian Dan Teodorovici: Spuneam într-un roman că, după revoluție, cele mai mari cozi sînt cele ale credincioșilor care stau să primească iertare. Aici, la Sfinta Parascheva, nu e numai atît. De asta îi apreciez pe oamenii care stau uneori într-un frig teribil, dar rezistă pînă la capăt.

Toni Grecu: Ce mă deranjează însă este că Sfinta Parascheva a devenit, fără voia ei, agent electoral. Politicienii nu trebuie să meargă acolo și să fie filmați de televiziuni cum bat mătăanii și își fac cruci. Trebuie să se abțină de la asta. Să meargă la Primărie sau în piața publică, să rostească discursuri, dar nu acolo, nu lîngă moaștea. Aș fi perfect de acord dacă ar sta la rînd și nu s-ar lăsa fotografiati. Dar nu o vor face niciodată. Eu aș vedea, de exemplu, următoarea fază: lîngă moaștea să vină politicianul X, nu contează care, iar oamenii să se roage mai întîi la moaștea și apoi la politician, moaștele să îl ierte de păcate, iar politicianul să îi mărească pensia sau salariul.

Lucian Dan Teodorovici: Eu mă tem că mulți dintre oameni ar săruta mai degrabă mîna politicianului. Glumesc, bineînțeles.

Toni Grecu: Sfinta Parascheva poate fi decît un brand.

Florin Lăzărescu: Nu sună a blasfemie?

Toni Grecu: De ce? Nicidecum. Asta și e, și se dovedește în fiecare an pe 14 octombrie că este probabil cel mai puternic brand al orașului. Deci discuția este încheiată, restul sînt glume. Dar hai să glumim! Am vorbit de vin: Bucium, Cotnari.

Florin Lăzărescu: Pînă nu vor fi tăiate podgoriile ca să se facă vile.

Toni Grecu: Sau malluri. Toată Moldova ar trebui să fie un mall. Aveam o glumă la Divertis: dacă ar veni un urmaș de-al lui Ștefan cel Mare cu acte în regulă și s-ar duce la Guvern să i se retrocedeze totul, ar primi înapoi toată Moldova. Și ce ar face? Ar parcela-o frumos și ar construi clădiri de birouri, cartiere rezidențiale și malluri. De la Focșani pînă la Rădăuți, să fie toată Moldova un mall, pentru că oricum cuvîntul „mall” tot de la Moldova vine.

Dacă ar fi să vorbim însă despre imaginea României și despre purtătorii de imagine ai României dincolo de granițele țării, aici e o problemă.

Florin Lăzărescu: Nu neapărat. Il avem pe Cristi Mungiu, de exemplu, care este ieșean. Îl putem folosi și ca brand de oraș, și ca brand de țară.

Toni Grecu: Pînă la Cristian Mungiu, eu mă referam la faptul că, din păcate, în Occident sîntem asociați foarte mult cu fărâdelegile pe care le fac anumiți minoritari de-ai noștri care s-au mutat cu mic cu mare acolo. Cred că asta este marea noastră problemă, dar o vom depăși. E un moment de criză, doar atît, dar la un moment dat se vor liniști apele.

Moldovenii în capitală

Florin Lăzărescu: Eu tot trag spre Iași. Se poate face o comparație între imaginea pe care ne-o creează anumite personaje în Europa și senzația aceasta că moldovenii care se duc în București creează o imagine proastă Moldovei? E un paralelism? Eu am înțeles că pînă la urmă „Băi moldovene” era o injurătură.

Toni Grecu: Eu nu am avut niciodată complexe din această cauză.

Florin Lăzărescu: Nu vorbesc de complexe, dar e o realitate.

Toni Grecu: E o realitate pentru că, înainte de 1989, moldovenii pentru bucureșteni erau așa cum sînt acum românii pentru italieni, erau mina de lucru din construcții, Casa Poporului și toate marile cartiere de prin București s-au ridicat cu moldovenii și ardelenii în primul rînd. Lucrurile s-au schimbat însă, moldovenii s-au înșurubat bine în București, s-au acclimatizat perfect. La vremea respectivă, oamenii au plecat din Moldova de sărăcie, de

necaz, și nu pentru că așa sînt ei, ușernici, cum se zice.

Lucian Dan Teodorovici: Așa este. Eu mi-am amintit acum de o carte a altui scriitor ieșean, Dan Lungu, în care povestește o secvență absolut fabuloasă care se petrecea în București, în perioada comunistă. Vine un moldovean la Ceaușescu, ajunge la poartă și începe să îi vorbească portarului foarte respectuos, iar portarul îi spune imediat: „Intră, băi moldovene”, și nu pentru că ar fi avut accent moldovenesc, ci pentru că doar moldovenii sînt sfioși.

Toni Grecu: Sînt bine crescuți și cu respect față de oamenii în uniformă.

Florin Lăzărescu: Cred că și acesta este un lucru pe cale să se schimbe. Chiar noi, aici, mitizăm într-un fel, pentru că lașul se transformă.

Toni Grecu: Iașul s-a schimbat foarte mult, și asta pot să o spun eu care vin din cînd în cînd, la distanțe foarte mari, de luni de zile.

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Mișolandia

O să ziceți c-am luat-o cu toții razna aici, pe malurile Begăi, că în timp ce țara nu se mai piaptănă, nouă ne arde de prosteli. Că în loc să ne vedem de criză, cu coada-ntr-o picioare, taman acum avem poftă de joc și ghidușeală. Ați văzut ce bombă polițienească a răsarit la știri, cu cei doi copoi banatici, tineri și isteți, mascați în domnișoare, care-au înhățat rapid un hoț de buzunare în tramvai? Sau cum, pe ger, cu mic cu mare, orașenii s-au holbat topiți de bucurie la rațele sălbate și egretele care-au iernat aici? Sau cum (deși n-a apărut ca știre niciunde), la final de săptămână, vreo zece dintre noi, nici pe departe juni, ne-am adunat în casa sculptorului J., la o cină de austeritate cu felurite poante (de la meniu la tacămuri & veselă) și-am înfruntat recesiunea cu gura pină la urechi. Sau cum zeci de mișofani au dat curs chemării marelui psiholog Șerban Foarță și s-au înfățșat vinerea trecută la librăria Cărturești din urbe – țineți-vă bine! – cu felinele la purtător. Firește că nu toți, dar destui, cit să te simți în Catland. Dar iată ce ne-a scris Șerban:

Vă invităm (pis-pis!) în 9
ianuarie (vineri) 09,
orele 18 fix,
la Cărturești, – unde vreo nouă
miți cu, în labele-amindouă
din față, cite-un roșu pix,
au să vă dea autografe
fără a face, însă, gafe,
nici pățării sau vreun alt chix,
pe cartea care e un studiu
asupra lor... Acest preludiv
(s-o recunoaștem: cam prolix,
dar care, baremi, nu prea minte),
l-am scris chiar eu, între repausul
de după-masă și tîrziu
serii de iarnă, la PC-ul
pisicii mele, – mai 'nainte
ca ea să-i devoreze mouse-ul!
Ș.F.

Din păcate n-am putut să răspund la apel, fiindcă-am avut cursuri pînă noaptea tîrziu, dar mi-am trimis doi cercetași care-au dat grabnic raportul: o nebulie! Un mișoșag genial! O bucurie de copii mici și mari, cu pisici aristocrate sau cotoi boschetari în brațe, printre caune, sub mese, cuminiți, la rînd pentru autograf. M-am zgîriat pe ochi din cauză c-am ratat așa spectacol, m-am mișit ce m-am mișit și-n cele din urmă m-am zburit: dacă o fetiță a venit pictată în chip de pispiș, știți cum aș fi avut nebulia să apară la Cărturești, din drag de Șerban și de trecutul meu pisicofil? Mascată cap-coadă (haha) în Catwoman! Martor mi-e Robert că mi-am adus recuzita taman de la Bruxelles și c-am încercat-o de sărbători. Dar abia săptămîna viitoare o să aflați ce-am pus la cale pentru tratatul de psihologie, cartea care mă face să torc alene de plăcere ori de cite ori o deschid, fiindcă aici, la nr. 28 de pe bd. Loga, ea urrește căldura cit zece centrale termice. Nu mai puțin.

Trupul criticii

Voi spune de la bun început că volumul de critică și teorie literară al Simonei Sora, publicat către finele anului trecut la Cartea Românească (*Regăsirea intimității*), mi-a produs o impresie deosebit de plăcută, îndemnîndu-mă să-l includ – oarecum tardiv, întrucît majoritatea revistelor culturale și-au făcut deja anchetele – între evenimentele literare din 2008.

Codrin Liviu Cuțitaru

Există cel puțin două argumente la temelia acestui impuls entuziast. Primul poate fi observat de toată lumea, chiar și la simpla răsfoire a cărții. Simona Sora scrie cu desăvîrșită eleganță, fundamentîndu-și demersul analitic pe o erudiție (a surselelor primare și secundare) aproape inhibitoare pentru specialiști. În sfîrșit, cel de-al doilea se leagă de o anumită tehnică exegetică, pe care doar lectorii familiarizați cu evoluția gîndirii critice în lumea apuseană, din ultimii zece-douăzeci de ani, au cum să o sesizeze. Ca unul care am petrecut (prea) multă vreme citind o astfel de critică și ajungînd, *volens-nolens*, la o înstrăinare față de metodologiile hermeneutice autohtone, am reușit să constat (cu bucurie) faptul că Simona Sora enunță și, ulterior, construiește interpretativ o teză culturală în acord cu standardele

academice cele mai riguroase ale spațiului apusean actual. Autoarea are capacitățile de a ieși din impresionismul nostru tradițional (degrabă vărsătoriu de singe... „vinovat” de educație occidentală, creator obsesional al unor șiruri de „monografii”, „portrete”, „istorii ale literaturii” etc.) și, concomitent, pe aceea de a intra în zona de subtilitate a fenomenalității estetice, acolo unde detaliile fine și ramificațiile microscopice stabilesc măsura reală a artei și, în speță, a literarității.

Simona Sora își propune să definească intimitatea literară

Tema propriu-zisă a volumului – intimitatea și corpul în literatură – sună îndecajuns de convingător pentru a susține ipoteza. Totuși, vorbim aici despre mult mai mult decît o simplă alegere inspirată a subiectului. Simona Sora își propune să definească, ultimativ, intimitatea literară (radiografiată în „materialitatea”, în „corporalitatea” sa esențială și, totodată, exprimată în variante „psihologice”: una *imaginată*, a scriitorului, și alta *lecturativă*, a cititorului), dar nu se oprește la acest nivel. Ea își proiectează teoria pe modele epice românești – cel „modern” (articulat în jurul anului de referință 1933, momentul „de aur” al romanului interbelic) și cel „postmodern”, (conturat în jurul anului de referință 1989, momentul de refacere a spiritualității naționale, după

fractura comunistă). „Intimitatea” în sine comportă, înainte de toate, niște nuanțări conceptuale. „Avatarurile” filosofice ale noțiunii sînt multiple și ar trebui, probabil, un tom întreg numai pentru a le enumera. Din imensa listă, autoarea acceptă, în principiu, două mari tipuri cumva distincte, deși, la limită, complementare: intimitatea ontologică (ființială, i-postasică, personală) și intimitatea artistică (literară, intelectuală, „creatoare” cum ar veni). Prima se suprapune, de regulă, cu „regăsirea sinelui”, cu „crizele existențiale” (e un „rezultat” al lor), cu redescoperirea „valorilor personale”, relevînd un caracter simbolic, adesea abisal. Cea de-a doua – duală ea însăși, cum spunem deja, implicînd un act al creației (prin imaginar) și unul al receptării (prin lectură) – are „materialitate” așa-zicînd, dezvăluie un „corp” semiotic (*id est* textual), jucînd rol de mecanism cultural. Liantul lor (în fond, liantul multitudinilor de măști ale intimității) este *autenticitatea*. În „miezul” intimității – fie ea ontologică ori artistică –, eul devine genuin, experimentîndu-și dimensiunea originală, nemistificată, primordială.

Pornind de la această presupunție, cred că partea (teoretică) din volum, dedicată de Simona Sora psihanalizei și, cu precădere, lui Freud, rămîne extrem de utilă în asumarea unui concept solid al intimității. Se știe că faimosul vienez – fondator al „psihologiei analitice” – a împărțit psihicul uman, la începutul secolului XX (după o lungă perioadă de supremație ideologică a dichotomiei tradiționale „trup/suflet”, supremație ce merge de la filosofii greci, pînă la romanticii germani și britanici), în trei segmente: Eul, Supra-Eul și Se (în limba română). Eul reprezintă „realitatea”, Supra-Eul, conștiința morală”, în timp ce Se-ul ajunge o expresie simbolică a „subliminalului” (subconștiința, clarobscurul genetic/ereditar, indefinitul – însăși categoria lingvistică „Se”, în română, „Ca”, în franceză, „Id” în latină, preluat ca atare și în

Simona Sora, *Regăsirea intimității. Corpul în proza românească interbelică și postdecembristă*, colecția „Critica și istorie literară”, Editura Cartea Românească, 2008

SEMNAL

Shusaku Endo, *Scandalul*, traducere din limba japoneză și note de Andreea Sion, colecția „Biblioteca Polirom. Proză XX”, Editura Polirom, 280 de pagini, 24,95 lei

Shusaku Endo este autorul bestsellerului internațional *Tăcere*, roman în curs de ecranizare în regia lui Martin Scorsese. *Scandalul* (1986) este un roman care dezvăluie, într-o manieră lucidă și necruțătoare, temerile și obsesiile unui scriitor ajuns la o vîrstă înaintată, explorînd granița fragilă care desparte studiul gesturilor violente și depravate de comiterea lor efectivă. La cei șazece și cinci de ani ai lui, Suguro este apreciat de cititori, critici și colegi de breaslă, deși există voci care îl ironizează rigoroasa morală și reticenta în privința problemelor sexuale. Totul pare a indica faptul că îl așteaptă o bătrînet linistit alături de soția sa, dar acest scenariu se spulberă în clipa în care o femeie îl acuză că viața pe care o duce contrazice flagrant premisele pe care se întemeiază scrierile sale, denunțîndu-l drept un client asiduu al bordelurilor și sex-shopurilor din Tokyo.

Dai Sijie, *Într-o noapte fără lună*, traducere din limba franceză de Doina Ioanid, colecția „Biblioteca Polirom. Proză XXI”, Editura Polirom, 312 pagini, 24,95 lei

Dai Sijie, un romancier tradus în peste treizeci de țări, este autorul bestsellerurilor *Balzac și Micuța Croitoreasă chineză* și *Complexul lui Di*. Cel de-al treilea roman al său, *Într-o noapte fără lună* (2007), descrie, în pagini de o sensibilitate tulburătoare, drumul fascinant al unui manuscris misterios de-a lungul citorva dinastii imperiale chineze și în perioada comunistă și influența devastatoare a acestuia asupra destinului posesorilor săi. Scris în tîmchuq, limba unui regat înghețat de nisipurile deșertului, manuscrisul este sfîșiat într-un acces de furie de Pu Yi, ultimul împărat, și aruncat din avionul japonez ce îl purta spre Manciuria. Jumătatea recuperată și descifrată de orientalistul francez Paul d'Ampère, care își dedică viața studiului acestei limbi de o muzicalitate magică, scoate la iveală un fragment dintr-o sutră budistă dispărută, care este reîntregită abia la finalul romanului și al cărui mesaj încîntă cititorul prin înțelepciunea și simplitatea sa surprinzătoare.

engleză, „Es”, în germană, „Ello”, în spaniolă, sugerează componenta inefabilă a fenomenului). Supra-Eul ne învață ceea ce *ar trebui să fim*, pe cînd Eul descrie ceea ce *am vrea să fim*. În mod ironic, Se-ul ne spune ce ori *cine sîntem* ca adevărat. „El” (acest lucru fără nume, *id-ul ființei*) capătă astfel valoarea de *intim* (dimensiunea noastră intrinsecă, autentică), în timp ce conștiința (Eul) și supra-conștiința (Supra-Eul) funcționează ca sugestii ale *extimului* (structurile externe ale personalității, disimulările ființei, factorii de reprimare/sublimare a sinelui genuin). Afirmă, pe bună dreptate, Simona Sora că „eul ideal este proiectat de Se-ul pulsional” (p.19). Investigarea intimității (ontologice sau artistice) nu se poate finaliza decît prin a-namneza subconștiinței, adică prin parcurgerea unui excurs psihanalitic complet. Mulți susțin că ordinea se naște din haos ori că ea se constituie măcar lundu-și ca reper haosul. Tot așa atunci, prin reducere, putem crede că ordinea/autenticitatea conștiinței/eului irumpe din dezordinea/haosul subconștiinței (Se-ului).

Autoarea caută ordinea lucrurilor

Simona Sora caută (și, în final, găsește!) ordinea lucrurilor în cele două modele culturale amintite (modern și postmodern), radiografiind, cu un instrumentar critic sofisticat, o „corporalitate”, „intimitate” a prozei interbelice și, respectiv, postdecembriste. Aici autoarea face o distincție metodologică de finețe, absolut necesară. În privința corpului, există prejudecata (vezi metafora „corpului neîndoielnic” din structuralismul lui Roland Barthes) că ar fi „obiectiv”, „concret”, delimitat cu precizie și claritate. De fapt, și el este supus reprezentărilor, simbolisticilor și interpretărilor, depinzînd esențial de ideile unei epoci, culturii sau mode. Sufletul (deși idealizat în istoria culturii, fiind văzut ca „sens” și „motor” al trupului, de la Socrate, pînă la clasicii germani) creează și mai multe controversate de hermeneutică, manifestîndu-se exclusiv pe palierul speculațiilor filosofice. Prin urmare, pentru o „obiectivare” a celor două noțiuni (și chiar

a legăturii lor binare), filosofia modernă a propus o viziune epistemologică mai organică. Nietzsche constată – într-o anticipare a postmodernității – că, neîndoielnic, „corpul este sufletul”, în timp ce fenomenologii precum Husserl și Merleau-Ponty au explicat corporalitatea ca pe o „formă de conștiință”, un „spațiu al interpretării”, al „așezării în perspectivă”, al „receptării realității”. Din unghiul acestei opoziții (modernitate: „sufletul e corpul”/postmodernitate: „corpul e sufletul”, p.275), autoarea se apleacă, cu o plăcere analitică evidentă, asupra romanului interbelic (H. Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Eliade, Ibrăileanu, Rebreanu, Călinescu, Holban, Blecher, Sebastian și a celui optzecist/nouăzecist (Nedelciu, Adriana Babeți, Mihăieș, Oțoiu, Crăciun, Simona Popescu, Cărtărescu). Stereotipurile culturale moderne sacrifică întotdeauna corpul în favoarea sufletului (depozitar al sinelui), în timp ce postmodernitatea, beneficiara unei infrastructuri mentalară de „hiperintimitate” (p. 199), inversează raportul (de notat aici buna lectură pe care autoarea o face studiilor de neurologie semnate de americanul Damasio – convins, pe baza datelor științifice, că sinele și sufletul

nu se deteriorează nici măcar în condițiile de degradare majoră a corporalității!).

În încheiere, sînt obligat să observ că volumul Simonei Sora dă formă și culoare unui din ce în ce mai vizibil trup al criticii (noi) românești. Fie că-l privești de aproape, fie că-l vezi de la distanță, nu ai cum să-i ratezi liniile plăcute, care încep să amintească – tot mai mult – de armoniile vechilor sculpturi clasice.

» Vorbim aici despre mult mai mult decît o simplă alegere inspirată a subiectului. Simona Sora își propune să definească, ultimativ, intimitatea literară (radiografiată în „materialitatea”, în „corporalitatea” sa esențială și, totodată, exprimată în variante „psihologice”: una imaginară, a scriitorului, și alta lecturativă, a cititorului), dar nu se oprește la acest nivel.

Playback (II)

Sandy 1 și Sandy 2 erau îmbrăcate în niște rochii ce păreau făcute din paie.

Văzute de la distanță, de pe gradena cufundată într-o odihnitoare obscuritate, gemenele scîlpeau, scînteiau, străluceau. O bătrînică din spate, tulburată, oftă admirativ și se gîndi la nepoțica ei, care azi-mîine se face mare și ajunge vedetă la Televiziune.

Gemenele se apucară de cîntat, cu două secunde întîrziere față începutul melodiei de pe bandă. Erau și ele puțin emoționate. Cînd blonda se întoarse pe-o dungă, rochia ei deveni livrescă. Paietele nu erau paiete, erau

niște pagini de cărți, de mici dimensiuni, cusute pe un material supraelastic. Editorul se gîndi cu necaz că lui nu i-ar fi trecut prin cap o asemenea metodă de promovare. Pe o geamă ar fi încăput cu siguranță două-trei colecții cu impact la public, iar pe cealaltă, o sinteză a literaturii române postbelice.

Pe durata celor trei hituri, Marinela Almuțan părea transportată, cu ochii întorși înlăuntru. Tînărul editor, care își ascuțise vederea, o suspectă că dormea. Imediat însă ce banda s-a oprit, lăsînd-o pe Sandy 1 cu gura rotunjită, iar pe Sandy 2, în

mijlocul unui strănut, adevărata vedetă a Televiziunii s-a pornit să vorbească. Și vorbi, vorbi, vorbi, pînă ce absolut toată lumea deveni interesată. Conversa cu diverși invitați pe firul telefonic al emisiunii, sporovăi cu colegii care realizaseră o anchetă socio-culturală și trase ea concluziile, i se adresă *en passant* lui Andi Plescu, obținînd un mîriit aprobator. Povestea se lungea și din cauza aplauzelor. După fiecare pereche de propoziții, un tip mohořit din echipă ne făcea semn să batem din palme. Pe partea cealaltă a sălii, tinerii cu părul vopsit, deja dresați de omul lor, aplaudau la fix și devansau de fiecare dată grupul mai mocăit al pensionarilor. Peluza mea se ambiționă și

restabilii sincronicitatea. Suporterii emisiunii își ghiceau acum intențiile. Cu toții împreună, fără ambiții vane de generație, construiam o frumoasă atmosferă.

Subiectul sensibil rămînea Andi Plescu, care n-apucase deloc să vorbească. Îi simțeam de la distanță tumultul interior, cînd în jurul lui, ba iată, chiar în față, alții au atîta succes. După monologul punctat de aplauze, Marinela Almuțan își îndreptă atenția asupra poetului național. Cu finețe psihologică, ea cită două titluri din creația de maturitate a acestuia și îi ceru o completare *live*. Plescu se lăsă rugat o dată, de două ori, de două ori și jumătate, după care scandă un poem lunguț, cu accente de criză

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

economică. Refrenul, „De ce să-ți fie frică de alt om?”, încîntă hala.

Ținînd astfel totul în mînă, Marinela se lansă pe panta generozității. Puse o întrebare despre șansele literaturii române, astăzi, și își fixă privirea spre... mine. Tînărul nu se gîndi, înainte de a răspunde, mai mult de o secundă. Gheorghîță Cușcu, de lîngă el, își ceru imediat scuze că intervine și răspunde pe larg, conținînd o problematică preocupantă și avansînd opt soluții de re-vigorare culturală. După care

se întoarse spre colegul lui de breaslă și îi spuse cu un surîs: „Bătrîne, nu te supăra, dar eu chiar trebuie să plec”.

De altfel, eram la final. Amfitrioana multîmi sponsorului și zimbi cu toți dinții telespectatorilor de sîmbătă. Dantura i-a strălucit instant, ca în reclame, după care, la fel de brusc, toate luminile din platou s-au stins. Îm beznă, editorul simți o mină caldă pe ceafă. Era o buni-cuță mîngîietoare, *off the record*: „Mămică, țî-a plăcut emisiunea?”.

DIABLOGURI

Veronica D. Niculescu & Emil BRUMARU

Fragment cu băieții și săbii curbate

Veronica D. Niculescu: Interesant actul de gelozie cu mama. Ar fi păcat să îl analizăm. Mai bine să încercăm să ni-l imaginăm. Dulce. Da, Gagarin avea o barbă aspră, se vedea bine în fotografie, deși el sigur că era proaspăt ras. Bărba și o parte din obraz purtau o nuanță albăstrie. Uciștoare pentru o biată fetiță care vrea să zboare.

Emil Brumaru: Dar fetițele se pricep deja la bărbile albăstrii ale bărbilor rași proaspăt? Ele zboară călare pe libelule și fluturi, doar se știe...
V.D.N.: Nu se pricep, dar pricep! E complicat de simplu.

E.B.: Bine că pricep măcar, deși nu se pricep, cum zici...!!!

Dar eu cred că se și pricep cumva, din instinct... Care la Fetite e dolda de nuanțe, de ciudățenii...

V.D.N.: Instinctul, da, asta le face să priceapă, fără ca ele să se priceapă cituși de puțin. O culoare, un miros, un sunet, un gest, fetițele știu să le descrie în micile laboratoare portabile. Dar nu o fac – nu, încă nu fac analize (de analizat se îmbolnăvesc mai târziu!). În copilărie rezultatul vine de la sine: ochi mari, un oftat discret, o amintire ca o amprentă subtilă pe un geam aburit. Și ne amintim peste ani, așa, ca și cu barba lui Gagarin. Băieții?

E.B.: Băieții sînt fascinați de misterele alcătuirii femeilor... Le pîndesc... Găscem într-o zi, în „closesetului familiei”, un vâlcut de vată însingurată, de un roșu strident... Nu știu ce înseamnă... Băieții miroase tot, duc la nas și se gîndesc: ce o fi cu izul acela? Băieții au uneori întimplări de basm, cînd, deodată, li se prezintă ca pe tavă, într-o vizită, de către o femeie adormită neglijent, într-o cameră mai dosită, li se „arată” clar misterul... Atunci ei observă ciudățenii proprii, în premieră...

V.D.N.: Băieții probabil se bucură. Dar fetițele se sperie. Ce-i drept, fetițelor li se arată misterele ca

niște animale sălbatice, de pradă, cam pe neașteptate și cam agresiv, și se mai aud și șoapte de neînțeles, chemări obraznice care o să le bîntuie, ca femei, și zeci de ani mai târziu. Un trup care doarme este, desigur, de preferat, e un fel de animal blind, supus, aproape oferit.

E.B.: Observ că băiețelul s-a emoționat, scrie cu greșeli... Nici acum nu știe precis dacă doamna aceea dormea... sau doar se prefăcea că doarme... Ei, dinșii se joacă, sînt soldații, au săbioare curbe, cu canafuri roșii, săbioare cu care taie aerul viteji... Pînă îi strigă mama lor și-i cheamă acasă, la mincare...

V.D.N.: Iar mamele băieților mi se pare că sînt mai dulci, își păstrează feminitatea timp îndelungat... Probabil nu se simt amenințate, nu-s alte femei în devenire pe lângă ele, nu apar sînișori mici care împung aerul, ci săbioare de viteji, iar feminitatea lor nu are decît de cîștigat.

E.B.: Da, mamele băieților sînt mai avantajate, nu le concurează fetițe nerușinat de fragede... Dimpotrivă, maică-mea, țîn minte, mă alinta mereu cu „bărbățul meu”... și se topea de dragoste...

V.D.N.: ...și mai ales acele mămică care au un singur „bărbățul”. Foarte frumos, un răsfaț care dospește de dragoste. Ce scandalos ar fi interpretat însă un tată care și-ar răsfața unica fetiță cu „femeiușca mea”!

E.B.: Știu eu? E de trăit și de văzut... Nu mă pot hazarda în presupuneri... Oricum, perioada aceea în care mama a înțeles că-mi poate zice „bărbățul meu” a fost una din cele mai ferice și pline de impresii inedite. Aveam vreo 7-8 ani, eram la Belcești, descoperam lucruri uluitoare, ajutat și de incomparabila Profira, servitoarea atotcunosătoare, cea atît de darnică în informații scandalose, uneori exemplificate chiar pe propria-i anatomie de 18 ani...

Limbul Sinucigașilor

Un vis, o singură dorință: aceea de a scrie, într-o noapte, o carte despre sinucigași, o carte a tuturor intențiilor. Scrișul ca singurul gest salvator. Și totuși, această intenție de a scrie o carte într-o noapte trebuie luată drept o intenție de sinucidere. Plin de „intenții” și de „miasme”, personajul lui Marin Mălaicu-Hondrari pornește într-o fascinantă aventură spirituală: scrierea unei cărți aproape imposibile, o carte „monstruoasă” despre sinucigași.

Drumul său este dificil și plin de tot felul de obstacole. Călătorește într-un Lexus LS 430, timp de 74 de zile, „un vehicul oniric burdușit cu sinucigași”, și are la el o hartă a lumii, care arată astfel: „Viena – autoincendiere. San Francisco – înec. Paris – spînzurare. Moscova – electrocutare. New York – injecție letală. Torino – armă de foc. Londra – supradoză. Amsterdam – salt în gol. Chicago – coliziune cu un automobil. Praga – otrăvă. Kashmir – sufocare (punga de plastic). Tokio – seppuku. New Delhi – autoînmormetare. Havana – asfixiere. Madrid – tăierea venelor”. O călătorie „halucinantă” prin Limbul Sinucigașilor celebri: Nerval, Virginia Woolf, Rafael Ayuso Escobar, Hemingway, Maupassant, Cesare Pavese, Horacio Quiroga, Julio Cortazar etc. *Cartea tuturor intențiilor* este romanul unui roman, povestea scrierii unei cărți visate: „Eu nu scriam, eu visam că scriu”.

Problema sinuciderii i-a obsedat de-a lungul timpului pe mulți scriitori. Unii au vorbit toată viața despre sinucidere, fără însă a se sinucide, așa cum este de exemplu cazul lui Cioran, alții, precum Cesare Pavese, au dus lucrurile „pînă la capăt”. O sinucidere poate avea mai multe cauze: disperare, dezamăgire, „necazuri intime”, boală etc. Toate acestea îi fac pe unii să-și pună capăt zilelor sau „să li se năzăra pistolul și funia”, cum spune Dostoievski în *Jurnal de scriitor*. Puțini sînt însă cei care, precum Kirilov, se sinucid fiindcă „așa au hotărît”, fiindcă asta este ideea lor. Nici un om nu a mers cu logica atît de departe încît să-și refuze viața. E aproape imposibil să fii logic pînă la capăt, dar dacă există o logică ce duce la

moarte, aceea îi a-partine lui Kirilov: sinucigașul lui Dostoievski din *Demoni*. În toate romanele lui Dostoievski, întrebările pe care și le pun personajele sînt de o asemenea intensitate, încît ele duc la soluții extreme: adesea chiar la sinucidere. Dostoievski dezbatte pe larg în *Demoni* problema sinuciderii și raportul dintre sinucidere și gîndirea individuală. Kirilov este preocupat de problema sinuciderii, dezvăluindu-ne, treptat, de-a lungul romanului, gîndul fatal care îl tulbură. El încearcă să alle de ce oamenii nu se sinucid. Protagonistul din *Cartea tuturor intențiilor* își pune aceeași întrebare. Concluzia lui este că „poți muri de rîs aflînd ce motive îi țîn pe oameni în viață”.

Scrișul „menține moartea la locul ei”

Kirilov crede că există două categorii diferite de sinucigași: unii se sinucid instantaneu, dintr-o pornire furioasă, din depresie, și fără să se gîndească la durere, alții, dimpotrivă, o fac rațional, meditînd îndelung înainte de a se omorî. Două sînt și motivele pentru care oamenii se sinucid: unul „mic” și unul „mare”. Primul e „durerea”, al doilea, „Lumea de dincolo”, cu tot ceea ce înseamnă ea.

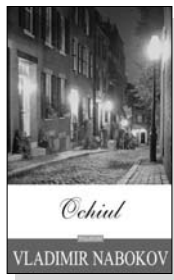
Cu mîntea „plină de barbiturice, dezinfecțanți, arme de foc, autoturisme

fatale, funii, fluvii, tășuri, pungi de plastic”, protagonistul din romanul lui Mălaicu-Hondrari este convins că „numai prin sinucidere te poți poseda deplin” și că restul nu sînt decît tentative, intenții.

Dacă la început el se simte îndreptățit să scrie o carte despre sinucigași, cu timpul acest drept îi apare mai degrabă ca dreptul la ultimele cuvinte. El nu mai știe dacă a început sau nu să scrie această carte sau dacă ea nu a rămas decît la nivelul unei intenții: „O scrisesem sau o voi scrie. În orice moment puteam... să mă apuc de scris. Aveam totul în cap. Un manuscris curat. O carte din prima”. Uneori este convins chiar că proiectul său nu va fi niciodată finalizat: „Imi devenise clar că niciodată nu voi scrie cartea despre sinucigași”. Ceea ce rămîne este doar nevoia permanentă de a scrie. Scrișul amină gestul decisiv, momentul confruntării finale, și „menține moartea la locul ei”.

Marin Mălaicu-Hondrari, Cartea tuturor intențiilor, colecția „Proză”, Editura Cartea Românească, 2008, 19.95 lei

VLADIMIR NABOKOV» OCHIUL

Variațiuni pe tema dublului

Tema dublului apare obsesiv în romanele lui Vladimir Nabokov. Multe din scrierile sale sînt inspirate din opera lui Dostoievski, mai ales din *Dublul*. Este și cazul romanului *Ochiul*, în care variațiunile pe tema dublului îl au ca personaj principal pe Smurov. Acesta își construiește cu ajutorul imaginației o lume proprie. Titlul rusesc al romanului, *Sogliadatăi*, este un termen militar care înseamnă „șpion”, „observator”,

dar traducerea sa într-o altă limbă s-a dovedit a fi destul de dificilă. Acțiunea romanului se petrece în anii '20, imediat după moartea lui Lenin și după ce Războiul Civil din Rusia a luat sfîrșit: „...o lume a disoluției sufletului, în care bietul Smurov există doar în măsura în care el se reflectă în alte mîini, care la rîndul lor sînt plasate în același ciudat, spectaculos impas ca și el. Structura poveștii – spune Nabokov în

Centrul Național al Dansului

lăptăria enac

suntem aici

Bd. Nicolae Bălcescu 2
București
Tel.: + 40 (21) 318 86 76
office@cndb.ro
www.cndb.ro

Centrul Național al Dansului

cafe deko

alternativ

TREI RĂSPUNSURI DE LA MARIN MĂLAICU-HONDRARI

„Un scriitor care nu scrie, dar își dorește să scrie poate sfîrși prin a se sinucide”

„Nu există decît o problemă filosofică cu adevărat importantă: sinuciderea”, spune Camus în Mitul lui Sisif. Credeți în „sinuciderea filosofică”, în „logica dusă pînă la moarte”, în „raționamentul” lui Kirilov?

Cred că sinuciderea înseamnă negarea vieții la un nivel personal. La limită, se poate spune că a te sinucide înseamnă că nu ai reușit ceea ce alții reușesc.

Nu cred în sinuciderea filosofică, cred că oamenii se sinucid atunci cînd pur și simplu nu mai rezistă necazurilor vieții, sau cînd eșuează lamentabil în proiecte care pentru ei însemnau sensul vieții (vezi sinuciderile politice, militare). Un scriitor care nu scrie, dar își dorește să scrie poate sfîrși prin a se sinucide. Numai că la un scriitor, momentul eșecului nu se va putea ști niciodată cu precizie. Nu cred în logica dusă pînă la moarte, dar cred că te poate roade ceva pe dinăuntru, te poate chinuși într-un asemenea hal încît vine un moment în care îți spui gata, trebuie să se termine și atunci faci gestul decisiv. Precum Pavese: *nu voi mai scrie*.

Mulți s-au întrebat de ce nu s-a sinucis Cioran. Scriitorul recunoaște la un moment dat că „obsesia pe care o aveam [sinuciderea] s-a dezumflat considerabil. Ceea ce dovedește că nu e chiar atît de rău să fii scriitor”. Este scrisul, în acest caz, o vindecare, prin epuizarea subiectului?

Cioran a văzut sinuciderea ca pe o alternativă viabilă. Numai că el reușea să scrie, și încă foarte bine, ceea ce în mod cert l-a menținut în viață. A epuizat subiectul pe hirtie, l-a dus acolo unde putea să-l domine: pe dreptunghiul alb al hirtiei, care din angoasant poate deveni prietenos. Cioran a consumat sinuciderea la

nivel filosofic, nu cred că a resimțit vreodată sinuciderea la nivel epidemic. Sigur că nu e atît de rău să fii scriitor, dar asta nu înseamnă altceva decît că nu e atît de rău să fii farmacist, ori gimnast, sau miner. Cert e că sinuciderea nu are nici o vrajă, și cred că dintre două rele trebuie aleasă întotdeauna cea mai puțin rea.

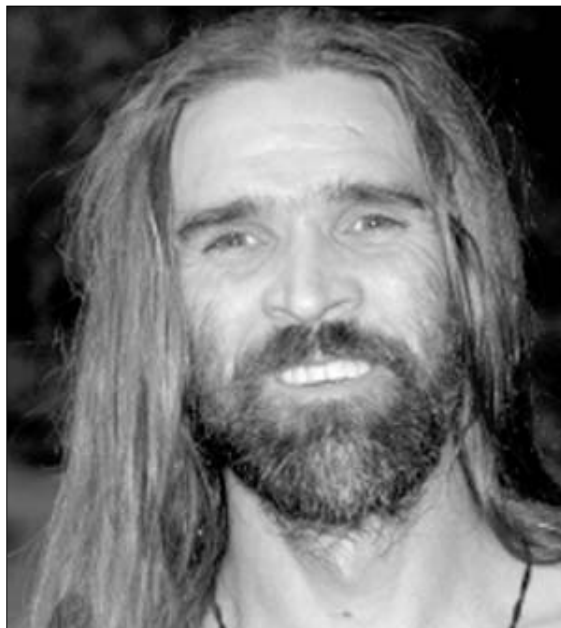
Citim în Decalogul perfectului povestitor, de Horacio Quiroga, următoarea propoziție: „O povestire e un roman fără zgură”. Și romanul?

Romanul ar trebui să fie mai multe povestiri perfect legate, fără zgură între ele. De obicei, zgura din romane apare tocmai acolo: la incheieturi. Șchiopătaturile

în literatură e foarte deranjant, nu se poate trece cu vederea și nu se poate trata. Niciodată zgura nu ține de subiectul ales, întotdeauna ține de maniera în care știi să scrii despre acel subiect, iar această știință a scrisului o ai sau nu o ai. Dacă nu o ai, nu îți vei da seama care e zgura. Tot mai mulți scriitori (Roberto Bolaño printre contemporani) au ajuns să spună că adevăratele cărți mari de poezie ale secolului trecut sînt cîteva cărți de proză: *Ulise* și *Finnegan's wake*

ale lui James Joyce. În căutarea timpului pierdut a lui Marcel Proust, cărțile lui Samuel Beckett. A scrie un roman fără zgură e la fel de greu ca a scrie o carte de poeme fără nici un poem slab. În toată literatura sînt cîțiva care au reușit o atare performanță. Restul încercăm și noi, ne chinuim, ne mai ungem incheieturile...

Pagini realizate de Bogdan Romaniuc

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ SE AUDE LA

în fiecare vineri, de la 20.00

cu George Onofrei și Anca Baraboi

Expresul de seară

cu Dana Pitrop și Anca Mateescu
luni-vineri ora 18.30

Radio România Cultural

cultural.srr.ro

prefața cărții – o imită pe cea a literaturii polițiste, dar de fapt autorul se dezice de orice intenție de a păcăli, intriga, prosti sau amăgi în alte chipuri cititorul. De fapt, doar cine se prinde din prima va obține o adevărată satisfacție din *Ochiul*”.

Este tocmai ceea ce Albert Camus spunea la un moment dat despre arta lui Franz Kafka, care constă în al face pe cititor să recitească. Lipsa explicațiilor face ca scrierile lui Vladimir Nabokov să fie adevsea recitate, dintr-un nou unghi.

Dar ne-am înșela dacă am încerca să interpretăm fiecare detaliu din opera lui Nabokov. Cel mai sigur mijloc de a-l înțelege este „de a nu-l provoca, de a aborda opera fără o idee preconcepțată și de a nu-i căuta curenți secreți”. În cazul lui Nabokov „e onest să consimți la jocul său”. Accentul, mai spune autorul *Lolitei*, nu trebuie pus pe mister, ci pe model.

Smurov devine captiv într-un labirint al onglizilor, în care realitatea apare deformată și din care

luptă să evadeze: „Situația devenea una ciudată. Puteam deja să număr trei versiuni ale lui Smurov, în timp ce originalul rămînea necunoscut”. Smurov amintește desigur de celebrul domn Goliadkin din *Dublul* lui Dostoievski și de întâmplările stranii care i-ai schimbat viața.

Traducere din limba engleză și note de Veronica D. Niculescu, colecția „Biblioteca Polirom. Seria de autor «Vladimir Nabokov»”, Editura Polirom, 2008, 32.95 lei

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

Vocile îngropate

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Praga

Bluesul lui Bășică

N-am să pricep ce considerente financiare opresc factorii de business ai showului să pună în vânzare o versiune decent editată a, de exemplu, concertului *The Wall*, pe care Pink Floyd l-a dat la Earls Court, în 1980. Sint convins că se vor găsi destui cumpărători ai DVD-ului încît să se acopere cheltuielile și să facă beneficiu. Să fie componenții trupei nemulțumiți de calitatea spectacolului? (Pe Waters îl știu exigent.) Dar cînd numele tău a intrat în istoria ultimelor decenii, mai contează calitatea? Contează, da! Refuz să cred că la mijloc sînt doar chestiuni financiare, deși nu m-ar mira să aflu că asta e, ca de obicei, la englezi...

Nu tot astfel s-a pus problema în cazul concertului editat sub titlul *A Night Of Blistering Blues*. Protagonist e B.B. King, legenda vie a unei Americi spărgătoare de granițe & cutume. (Ultima, dar nu cea de pe urmă, e asta cu primul președinte negru!) Cîmberingăria impresionantă a pîntecului „Regelui” m-a împins la jocul de cuvinte blister = bășică. Sigur că-n engleză formularea e o metaforă. Profit de ocazie ca să fac aici o reverență bunicului meu, a cărui poreclă definea dimensiunea stomacului, nu talentul muzical. Nu-mi amintesc să-l fi auzit cîntînd vreodată pe acel om impunător, adevărat uriaș de doi metri înălțime și 120 kg în perioadele de post alimentar. Tatăl lui, străbunicul meu, era însă interpret renumit la fluiet și ocarină. Nu mai cobor pe linia neamului, că precis ajung la te miri ce Orfeu sau Pan...

La 15 aprilie 1987, în Ebony Showcase Theater din Los Angeles, B.B. King îi avea invitați pe Gladys Knight, Etta James, Chaka Khan, Albert King, Eric Clapton, Paul Butterfield, Dr. John, Stevie Ray Vaughan, Phil Collins și Billy Ocean. Rațiunea „rețetei” nu pare a fi alta

decît comercială. Dar comercialul rămîne total pe dinafară, cînd atmosfera e propice spectacolului și naște comuniunea. Totul e ca-ntr-o reuniune familială. Artiștii se simt în elementul lor, inhibiția cunoscută ca frică de scenă cade, scena nu-i decît podeaua unui club mai mare, spectatorii stau la mese, cu ceva de băut la îndemînă și cu multă dragoste față de genul muzical ascultat. Nu e un concert tip eveniment, nu e făcut fiindcă așa stăpulează contractul. Sau poate că e, dar cine-l ia-n seamă? De la un punct încolo, toți acești oameni cărora li se spune bluesmenii uită de circumstanțele exterioare și-și liberează firea cea bună, anihilînd firea sau grăsimia trupească. A se urmări duetul Etta James – Dr. John, în *I'd Rather Go Blind* sau fiziologia lui B.B. King în momentele cînd Eric Clapton improvizază strălucit la chitară... Și dacă ochiul obișnuit cu spectacolele poate să vadă distonanțele (Chaka) sau fugățiile (Collins), inima care se umple cu blues devine o... bășică, și plutește în zone ce nu par să țină de împărăția lumii acesteia, cum ar fi scris Alejo Carpentier...

Aceasta e senzația care te cuprinde la ascultarea ultimului disc semnat de B.B. King – *One Kind Favor* (Geffen, 2008). Oricite necazuri ți-ar cotoropi mintea și sufletul, dacă a mai rămas ceva din puterea de regenerare și din motivație, muzica lui B.B. King aprinde scînteia. El însuși, aflat la o vîrstă cînd întrevede lumina ce-l așteaptă dincolo de lume, putea să cadă într-o jeluială jenantă și lipsită de finalitate. În loc de asta, King se întoarce către idolii tinereților sale, de la care preia piese standard ale genului, și le cîntă în stilul personal, pentru care nu mai caut adjective. Să scriu oare că e un stil... bășicos? Sună aiurea în română, dar nu de-aia cîntă B.B. în engleză...

Biblioteca Națională a Franței publică pe site-ul ei o istorie impresionantă și înregistrările unora din marile voci de la începutul secolului XX. O poveste demnă de amintit pentru melomani cu îndemnul de a asculta înregistrările sonore puse pe site. Ele datează din perioada 1907-1912, iar posibilitatea de a le asculta astăzi este consecința unei inițiative remarcabile a directorului în epocă al firmei franceze Gramophone. O inițiativă acceptată și finalizată sub girul lui Aristide Briand, ministrul artelor frumoase. Ideea, ce duce cu gîndul la Jules Verne, era simplă, aceea de a îngropa în subsolul Operei Garnier, a unui set de discuri pentru posteritate.

Una dintre urnele dezgropate din subsolul Operei Garnier

În 1907, alături de discuri, în ceremonia depunerii a două urne bine sigilate, cu discuri protejate prin sticlă și azbest, erau transmise posterității și un mănunchi de ace de patenon și, mai interesant, într-un tub de zinc, motivația scrisă a Ministerului Culturii pentru constituirea acestui mic tezaur de artă muzicală ce urma să fie deschis peste o sută de ani. Transcriu de pe site-ul Bibliotecii Naționale motivația amintită: „Pentru a le face cunoscut oamenilor acelei epoci: 1. Care era atunci situația mașinilor vorbitoare, aflate astăzi încă la începuturile lor și, mai ales, ce progrese au ameliorat în cursul secolului această prețioasă invenție; 2. Care era atunci vocea principalilor cîntăreți ai timpului nostru și ce fel de interpretare dădeau unora din piesele celebre ale repertoriului liric și dramatic”. Primele urne au fost depuse la 24 decembrie 1907. O a doua inițiativă identică, în iunie 1912, adăuga alte urne noi, una conținînd 12 discuri, cea de a doua un aparat gramofon pentru a se asigura,

la împlinirea centenarului, posibilitatea ascultării înregistrărilor.

La data „îngropării” urnelor ce alcătuiau, se spune, embrionul unui muzeu al vocii, evenimentul a fost acoperit de presă, dar peste timp s-a instalat uitarea. Cu prilejul unor lucrări în subsolurile operei, în 1989-1990, urnele au fost redescoperite, constatîndu-se că două dintre ele erau crăpate. Opera a decis cu acel prilej să le încredințeze Bibliotecii Naționale franceze, iar în 2007 a solicitat deschiderea lor. Operațiunile tehnice de asigurare a unei deschideri în condiții sigure au durat aproape un an, iar în cursul lor s-a decis ca una din urnele din 1907 să fie lăsată în continuare în grija posterității. Primul disc a fost extras la 17 septembrie 2008 și, constatîndu-se starea perfectă de conservare, s-a procedat imediat la fotografierea tuturor discurilor și înregistrarea lor digitală. Calitatea sonoră a primului disc din urma din 1912 s-a dovedit și ea perfectă, discul redînd cuvîntarea unuia din secretarii de stat

de la cultură, Firmin Gémier, cu ocazia ceremoniei de îngropare a tezaurului, la 13 iunie 1912. Cuvîntarea poate fi ascultată în prezent în expoziția deschisă pe site-ul Bibliotecii Naționale.

Detaliile tehnice sînt mai puțin importante, discurile din 1907 avînd diametrul de 25 cm, produse de firmele Gramophone pre-dog și Zonophone. Discurile îngropate în 1912 au diametrul între 30 și 25 cm, unele dintre ele purtînd deja numele celebru „La voix de son maître”. Discurile cele mai lizibile sînt cele din 1907 și poartă mențiunea „Arhivele și Biblioteca Operei”. Semnătura chimistului Charles Bardy figurează pe o carte de vizită din 1907 și pe o inscripție gravată în interiorul capacului urnei din 1912.

Desigur, principalul interes îl constituie mărturia muzicală pe care o aduc discurile îngropate. Alături de voci, pot fi ascultate mărturi pianistice și violonistice de epocă (Paderewski, Raoul Pugno, Kreisler, Jan Kubelik) și o interpretare unică a primei părți din simfonia a 6-a de Beethoven de către orchestra Gărzii Republicane. La fel de importante sînt vocile de epocă, unele surprinse la începuturile carierei lor, cum este Caruso, altele la sfîrșitul ei, cazul Adelinei Patti, pe atunci la 63 de ani. În majoritatea lor, vocile erau însă la maturitatea lor artistică, așa cum o arată înregistrările lui Marcel Journet, Nellie Melba, Pol Plançon, Augustarello Affre, Jean Noté, Lucette Korsoff, Fiodor Șaliapin, Francesco Tamango etc. Li se adaugă alte voci aflate la debutul unei cariere de succes, cum sînt Paul Franz și Daniel Vigneau.

Despre toate acestea, muzicologii francezi au discutat la un colocviu organizat la începutul lunii decembrie 2008. Personal, nu mi-am putut ascunde tristețea, amintîndu-mi de povestea ce mi-a fost spusă despre discurile depuse în subsolul Ateneului, o colecție distrusă de apă și umiditate. O fi avut cineva grijă măcar să le inventarieze conținutul?

COOLTURISME

Mădălina COCEA

Dacă Viața ar avea oferte promoționale, atunci ele cu siguranță ar fi lansate de Anul Nou, atunci când toată lumea dorește să o aducă la magazin pe cea veche și să cumpere una nouă la reducere. Dar pentru că nu are, îi iau alții locul, astfel că, inevitabil, la începutul oricărui an aflăm că:

» Cu doar 8 minute de exerciții pe zi îți poți face un abdomen perfect (sigur, la asta se adaugă și cele 52 de minute necesare să-ți învingi lenea, să-ți aduci aminte din nou toate motivele pentru care vrei un abdomen perfect, eventual să visezi un pic dragăstos la unul din motive, să te îmbraci, să-ți așezi salteluta pe jos, să-ți pregătești apă într-o sticlăuță pe care o ai la îndemână, să faci un playlist cu muzică potrivită și antrenantă pentru exerciții, să te răzgîndești, să-ți fie

rușine că te-ai răzgîndit).

» Pentru învățarea limbii engleze sînt necesare 20 de minute pe zi, cam două-trei zile pe săptămînă; sigur, într-un an nu reușești să porți conversații cu Regina Angliei, dar reușești să întrebi unde este stația de taxiuri, să ceri la piață niște verdeturi pe care poate nici în română

nu știi cum le cheamă și să te interesezi în profunzime despre meseria interlocutorului.

» Dacă renunți zilnic la cele 20 de minute de birfă de la serviciu, cele 10 minute de sunat prietenii, cele două minute statistice de făcut cumpărături online și 8

» **Cinci minute pe zi de fericire îți pot schimba viața, 15 minute de meditație te echilibrează, 30 de minute de exerciții de ortografie îți îmbunătățesc în mod vizibil gramatica, 20 de minute de antrenare a creierului te fac mai deștept pînă la sfîrșitul anului, o verificare de rutină de 5 minute pe zi la mașină te scutește de reparații inutile.**

minute folosite pentru scrisul de emailuri sau pentru navigatul pe Internet în interese neprofesionale, devii angajatul perfect. (Desigur, studiul despre risipirea timpului la serviciu nu a luat în considerare timpul petrecut pe Yahoo Messenger, pentru că atunci ar fi fost mai simplu să indice cum să folosești mai eficient pauzele de conversație pentru finalizarea proiectelor).

» Dacă îți propui ca în noul an să cîștigi mai mulți bani, există site-uri care îți promit miracolul a 500 de dolari pe lună cu doar 10 minute pe zi de muncă – și aproximativ o săptămînă la sfîrșitul lunii necesare pentru a-ți reveni din păcăleala piramidală.

» 18 minute de călcat haine, jumătate de oră de tenis de masă, 5 minute de sărit coarda, 20 de minute de curățat cartofii, 40 de minute de curățat pantofii (durează atît de mult pentru că îi cureți în timp ce îi ai în picioare) duc, cumulat, la pierderea a 1.100 de calorii pe zi.

» Prin metoda Kaizen, inventată de japonezi și al cărei scop este îmbunătățirea graduală a performanțelor, trebuie să acorzi cîte 15 minute pe zi pentru

implementarea unui program mental care permite adoptarea cu mare ușurință a tehnicilor și metodelor comportamentale noi (implementarea unor abilități noi, învățarea unor informații noi, cultivarea unor competențe). Conform metodei, dacă îți propui ca în fiecare zi să devii cu 1% mai bun decît ieri, pînă la sfîrșitul anului performanțele cresc de 5 ori.

» Cu 15 minute pe zi acordate contactării unor potențiali viitori clienți, afacerea se poate dezvolta vizibil într-un an.

» Un blog religios propune un program de citire a Bibliei cîteva minute pe zi, după următorul program: Duminică: Legea, Luni: Istorie, Marți: Psalmi, Miercuri: Poezie, Joi: Profeții, Vineri: Evanghelii, Sîmbăta: Epistole.

Și cu restul minutilor ce facem? Simplu: se iau cele 1.440 de minute pe zi, se scad 480 pentru serviciu, 420 pentru somn, 60 pentru mîncat, vreo alte 60 pentru ajuns la serviciu, se mai scad și toate minutele de mai sus dedicate îmbunătățirilor vizibile și în ceea ce a rămas ne putem trăi viața liniștiți în 2009.

» **O porție de ris de 10 minute pe zi reduce cu 75% șansele de divorț în cuplu (iar două ședințe de ris pe zi duc la îmbunătățirea stării bolnavilor de gastrită, diabet sau hipertensiune arterială).**

SUPLIMENTUL LUI JUP

BIBLIOTECA DIN PETRILA DE ION BARBU

**Suplimentul
de CULTURĂ**

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/214111, fax: 0232/ 214111

Colegii editoriali: Emilia Chiscop, Florin Lazărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor șef: George Onofrei

Redactor șef adjuncț: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorja

Rubrici permanente:

Adriana Babeș, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumaru, Ruxandra Gesereanu, Emilia Chiscop, Mădălina Cocea, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lazărescu, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu, Constantin Vica.

Carte: Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu.

Film: Iulia Blaga. Teatru: Mihaela Michailov.

Arte vizuale: Matei Bejenaru, Marius Babias. Caricatură: Lucian Amari (Jup). Grafică: Ion Barbu. TV: Alex Savitescu.

Ediția de Iași: Diana Soare

Ediția Națională: Elena Vlădăreanu, R. Chiruța, Veronica D. Niculescu.

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa on-line Agenției Rodipei din țara sau oricărui oficiu poștal. Cititorii din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipe.ro.

Tarif de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului » „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri Newsin » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA
Luiza VASILIU

Arătări

Proaspăt întoarsă de la Congresul Anual al Falsificărilor de Buzunar, Ențiclopedia revine cu ilustrarea practică a de-reglării pe care o recomandă săptămîna trecută. Niște oameni de știință s-au ocupat, printre altele, de punerea la punct a citorva exercițiilor la îndemîna tuturor amatorilor de halucinații ușoare (neprovocate de substanțe care mai de care). Cum se știe, tot ceea ce vedem e doar un efect a ceea ce e în mîntea noastră – așadar, ca să luăm de bune arătări despre care știm că nu există, trebuie doar să intervenim în mecanismul simțurilor. Nu mă mai opresc acum la motivele pentru care astfel de intervenții sînt necesare din cînd în cînd, cititorii Ențiclopediei prea au fost bătuți la cap cu treburile astea. Să trecem deci la exerciții. Primul se cheamă „procedura Ganzfeld”: faceți rost de ceva muzică „statică” de undeva (orică album al lui Glenn Branca e bun), întindeți-vă pe canapea și (aici se complică lucrurile puțin) lipiți cu bandă adezivă peste ochii închiși cîte o bilă de ping pong tăiată în două. În cîteva minute, o să „vedeți” cai care zburdă prin nori sau orice altă invenție de-a minții lăsată într-un vid al senzației. Dacă v-ați lovit la deget și doare rău, uitați-vă la el printr-un binoclu întors – degetul apare mic de tot, durerea e și ea mai mică, iar umflătura e chiar în stare să se micșoreze. Nu-i o glumă, e-o descoperire a cercetătorilor din Oxford și n-aveți decît să testați pe propria piele dacă durerea e și ea o consecință a ceea ce vedem. Jan Purkinie a descoperit cînd era copil „luminile Purkinie”: închideți ochii, întoarceți capul spre soare și începeți să mișcați palma în dreptul ochilor, rapid, înainte și-napoi. Nu vă spun ce-o să vedeți, și nici la ce duce „iluzia Pinocchio”, va trebui să căutați singuri de-reglarea, într-un articol ilustrat din „The Boston Globe”. Dacă însă nu sînteți experimentali ci doar visători, consultați calendarul ploilor de stele din 2009 (<http://www.cultcase.com/2009/01/7-major-meteor-showers-you-can-expect.html>): lyridele în aprilie (16-26), alpha capricornidele în iulie (29-30), perseidele în august (12-13), Orionidele în octombrie (21-22) și leonidele în noiembrie (17-18). Orice alegeți, e vital să nu fiți niciodată ostili arătărilor din viața dumneavoastră.

Luați-l pe „da” în brațe!

Yes Man

Să începem anul frumos, să gîndim pozitiv. Să ridem. Mergem să vedem *Yes Man*, cel mai recent film cu Jim Carrey, care a avut premiera americană de Crăciun. Ce învățăm din acest film? Că în viață trebuie să nu spunem „nu” celor care ne cer ajutorul, dar mai ales să învățăm să ne ajutăm singuri, deschizîndu-ne în fața provocărilor și încercînd să ne îndeplinim visele. Pardon, rectific. Trebuie să încercăm să spunem „da” celor care ne cer ajutorul....

Ați auzit de puterea cuvintelor, da? Știți deci că nu e corect și sănătos să spui „luptăm împotriva terorismului” („war on terror”) pentru că un rău atrage un alt rău. Spunem „da” păcii în loc de „nu” războiului – există o întreagă literatură pe tema asta, asociată și cu teoriile despre trezirea conștiinței și despre secretul” (vezi și documentarul cu același titlu, *The Secret*) obținerii lucrurilor pe care ni le dorim (inclusiv averi!). Dincolo de diseminarea de supermarket a acestor idei – în esența lor adevărate –, pe care nu pare să le ia la mișto, Peyton Reed vine cu o comedie amuzantă, unde umorul scapără din fiecare pas al intrigii. Carl, un tip divorțat de trei ani și cu mari probleme în a-și lua viața în mîini și a o duce trei metri mai încolo, dă din întîmplare (sau nu există întîmplare?) peste un fel de terapie prin „da”. Intră în joc și acceptă să nu mai refuze nimic și pe nimeni. Oricum nu mai are ce pierde. Realizat după cartea umoristului scoțian Danny Wallace, scenariul înaintază spontan, dintr-una într-alta, confirmînd pe dedesubt teoria potrivit căreia fiecare lucru bun pe care-l faci a trage după sine altul, viața construindu-se și cu ajutorul unor coincidențe mișto care te se oferă ca bonus pentru că ești cuminte. Cu Jim Carrey în rolul principal, partida e ca și câștigată. Mai îmbătrinit și parcă mai trist ca de obicei, Carrey nu se strîmbă mai mult decît e necesar. Și n-ar avea de ce, traiectul lui se strîmbă edificator atunci cînd

Yes Man, de Peyton Reed

spune „nu” în loc de „da”. Deși, în momentul în care află că teoria pe care i-o urlase guru-ul Terence Stamp (pocnindu-l și cu microfonul în cap) se dovedește o improvizație, scenariul începe să se incurce un pic, iar noua prietenă a eroului (tonica Zoëy Deschanel) se supără regulamentul – așa cum fac fețele în filme –, dar căruța nu șchioapătă prea mult. Da, *Yes Man* – *Un cuvînt poate schimba totul* merită!

Changeling

Ca să nu-l scoatem pe „nu” la înapoate, vom spune că *Changeling/Schimbul* lui Clint Eastwood probabil merită să fie văzut sau, mai clar, că poate fi evitat. Meritul pentru acest film oricum nu e al acestuia Sergiu Nicolaescu yankeu, ci al unui jurnalist american, J. Michael Straczynski. Acesta a descoperit și salvat (înainte ca arhivele primăriei din Los Angeles să fie date la incinerat) povestea din 1928 a unei femei simple al cărei copil dispărut e înlocuit de corupta poliție din LA cu un altul. Femeia, Christine

Collins, a luat copilul acasă pentru că i-a fost milă de el, dar a repetat pînă a durut-o gura că nu e copilul ei. Drept răsplată, poliția a vîrit-o la nebuni. Descoperirea în paralel, întîmplătoare, a locului unde un criminal în serie din California a îngropat cadavrele dezmembrate ale unor copii răpiți și maltratați a dus la presupunerea că băiețelul lui Christine Collins a avut aceeași soartă, deși psihopatul n-a recunoscut-o niciodată clar. Christine Collins a murit la șapte ani după dispariția copilului său.

Această poveste întunecată ar fi trebuit să pice în minile unui David Fincher sau ale unui David Cronenberg, nu în brațele flasce ale lui Clint Eastwood. Acesta reușește o melodramă al cărei șantaj sentimental se simte încă de la început, din acordurile triste ale temeii filmului – compuse chiar de Eastwood și repetate în desperare la fiecare cinci minute (sau au fost gîndite ca un fel de picătură chinezească al cărei rost e să te umple de oroare cu țîrta). Angelina Jolie nu reușește să-și înghesue personalitatea puternică în hainele drepte

FILM

Iulia BLAGA

ale unei femei singure și sărace, care nu e condusă de o voință de Superwoman, cit de sentimentele ei maternelne. Sfătuită de regizor să joace reținut, supervedeta șoptește cu ochii umezi: „He is not my child”, dar e foarte puțin credibilă pentru că profilul de femeie voluntară și independentă înăbușă personajul. Te întreb de unde atîta sfială, Angelina ar trebui să dea de pămînt cu șeful poliției. Ca să ne oprim la timp, rezumăm culele în care „stă” filmul: subiectiv e puternic, dar tratarea lui irelevantă și melodramatică; scenariul astfel tratat face ca neverosimile anumite momente (de pildă, de ce eroina acceptă copilul străin); simplitatea tratării e mai degrabă lipsă de imaginație și de empatie reală pentru subiect; alegerea Angelinei Jolie a fost poate cea mai gravă greșeală a lui Eastwood.

Bedtime Stories

Dacă, dimpotrivă, o să spuneți că ce am scris mai sus sînt povești de adormit copiii, mergeți la filmul lui Eastwood, și mergeți și la *Bedtime Stories*, un film chiar numai pentru copii. Dar mai sincer ca povestea de mai sus. Adam Sandler, care lucrează într-un hotel, deși ar trebui să-l conducă (nu mai explic acum), face pe baby-sitter-ul celor doi copii ai surorii sale. Nu are chef să le citească povești gata tipărite despre veșterile organice (haha), deci inventează un basm care se continuă de la o seară la alta și al cărui erou este chiar el. Transfigurată de granița realitate-ficțiune, viața protagoniștului devine printr-un mecanism bizar ordonată de basm. Acest mecanism dramaturgic funcționează cu folos, de aici situații de multe ori agreabile, însă lipsa unui miez mai ferm face ca filmul să piardă la un moment dat din ritm. Totuși, dacă încă mai credeți că poate ploua cu gumă de mestecat din cer, *Bedtime Stories* e exact ce vă trebuie.

Datul la ziar

Din cîte spune mama – și mie-mi place s-o cred pe mama –, „Suplimentul de cultură” poate fi găsit și la o crîșmalimentară din sat, cu o casă mai la deal de-a noastră, unde cîcă din cînd în cînd mă mai citesc unii clienți, la o țuică-bere. Mama zice că număr de număr. Poate n-o fi chiar așa, cert e că am primit mai multe semne că-s citit.

De exemplu, am văzut și eu „Suplimentul” în crîșmalimentară de vreo cîteva ori, arătînd ca și cum ar fi fost un teanc de hîrtii descoperite odată cu manuscrisele de la Marea Moartă. Un alt exemplu: am scris aici anul trecut o povestioară despre

un fost pușcăriaș din satul copilăriei mele. Le ziceam cu drag, cumva nostalgic, despre omul care mă bătea de mă stîngea la șah. Fosisem doar porecla lui, era doar o poveste dintre miile pe lingă care trecem în viață. La vreo cîteva zile, sora pușcăriașului a bătut în poartă la mama și-a amenințat-o că mă dă în judecată. Cumva ca pe-un nenorocit de jurnalist corupt, care face dosare politice celor care-s de mult oale și ulcele (s-ar putea ca acum să-i aduc aminte și iar mă dă în judecată). Apoi, de vreo cîteva ori, chiar am avut șansa de-a ajunge un „jurnalist” corupt: am fost rugat să intermediez/negociez niște

„subiecte tari” (gen că nu-ș-ce vecin a mutat gardul cu jumă de metru, nu știu cine ia ajutor social de pomană, că el are vaci și boi, și cai, și oi multe și cornute) cu băieții de la „Ziarul de Iași”. Sigur îmi ieșea și mie de-o bere dacă-l ajutam pe solicitant să-i „dea pe aștia la ziar”.

Nu înțeleg prea bine de ce, cert este că foarte mulți oameni încă mai cred că „datul la ziar” – nu contează unde, de către cine, cum, ci doar apariția pe un petec de hîrtie – are vreo însemnătate. Cunosc persoane care au decupat și păstrează la loc de cinste broșuțe cu numele lor, însoțite de cîteva cuvinte gen „Vind Trabant” sau „Sincere condoleanțe familiei îndurerate”. Apoi pentru alții „datul la ziar” e

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

pe principiul țaranului care și-a dus calul la țîrg: nicidecum să-l vîndă, ci doar să-l facă de rîs. În fine, categoria pe care n-o pot înțelege chiar deloc e cea pentru care „datul la ziar” echivalează cu scriul pe toacă. E un blestem.

În articolul de săptămîna trecută, am povestit o scenă întîmplată în fața clădirii de la serviciul meu. Era vorba de niște copii care se jucau cu pocnitori în parc și-au fost liniștiți de-un polițai și de niște gardieni publici. Ei, bine, înțeleg că am băgat boala în gardieni. Dacă au

probleme cu șeful care o să vadă că am scris de ei la ziar?! S-au făcut chiar și cercetări ca să se identifice persoanele din tura de-atunci (lucru imposibil, pentru că eu n-am pomenit o zi anume). În fine, poate-s paranoic, dar acum mi se pare că se uită dușmănos la mine cînd intru în clădire. Și regret. Prin urmare, vreau să limpez lucrurile: domnule șef, e-adevărat că-am scris despre niște gardieni și-un polițai, dar era de bine. Comportamentul lor a fost impecabil, serios, lucru pentru care chiar ar merita și-o primă.

ISSN 1584-8272

9 771584 827000 212